

Pathol. spec.

642

Chorb Spec. ~~2159~~ 1223.

L. F. F. S.
DISSERTATIO MEDICA
DE
FOEDA LUE
dicta
VENEREA,
Quam Consensu Ampliss. Fac. Med. in Reg. Ups. Acad.

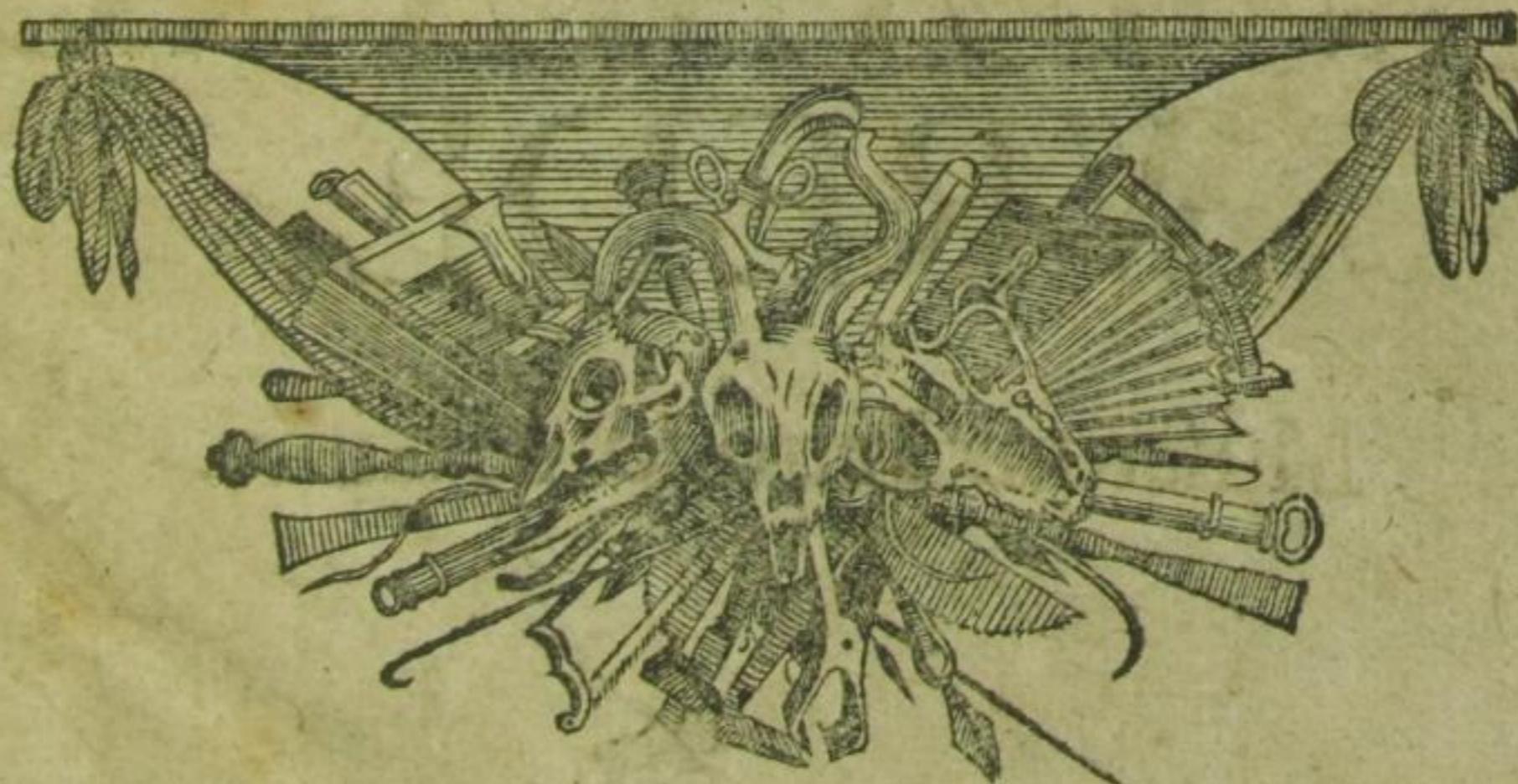
PRÆSIDE
Dn. LAURENTIO ROBERG

Med. Doct. & P. P.

Censuræ publicæ ventilandam subjicit
Regius Stipendiarius,
JOHANNES LINDEM

Carlstadio-Wermlandus,

Ad diem 2. Decembr. Anno 1705. horis
& loco solitis.

UPSALIS, ex Officina Job. Henr. Werner, Acad. Typographi.

65.

S^Æ: R^Æ: M:^{TIS}

Summæ Fidei

VIRO
SENATORI,

ac

Regiorum Collegiorum, Cameræ & Com-
merciorum,

P R A E S I D I ,

*Illustriſſimo Excellentiſſimoque
COMITI ac DOMINO,*

D_N. FABIANO
WREDE,

Musarum Patrono Maximo.

Mæcenas, Pindo Nomen Venerabile
nostro,
Gloria Suediaci Deliciumque soli:
Cui sua Magnanimus commisit scrinia Prin-
ceps,
Qui pia Sarmaticis temperat arma plagis;
Inclita Progenies, cæloque adfinis origo,
Et genus à prisca nobilitate trahens,
Da mihi Te facilem, dubiis da surgere rebus,
Rebus in angustis portus & aræ meis.
Non heic Obryzum, non Taprobanitica ligna;
Ingenii fructus, munera parva, fero.
Vertice cum minimas Titan dispergeret umbras,
Forte tulit Regi Persa fidelis aquam,
Quam

*Quam propera de vicino dextra hauferat
anne :*

*Attamen eximii muneris instar erat.
Accipe primitias, quas offero, fronte serena,
Sint licet incultæ vilia scripta manus.
In Tua sic grandes ibunt præconia laudes,
Atque canam toto Nomen in orbe Tuum.
Semper ego tendam junctas ad Sydera palmas,
Ut Tibi lætificos explicet aura dies :
Vivas VREDIACÆ decus admirabile GEN-
TIS,
Contingens Pylii secla beata senis;
In Cælum seruis redeas, & Nectara libes,
Nectara, quæ nullo sunt peritura die!*

**Illustrissimi Excellentissimique
Nominis Tui**

cultor devotissimus
JOHANNES LINDER.

Q. B. V.

Ogitanti mihi specimen aliquod Academicum
luci publicæ committere , meamque in Me-
dico studio qualemcumque probare soller-
tiam , varia sese obtulerunt ardua simul ac
maximi momenti argumenta : nullum ta-
men sic placuit , ac præsens , quod de LUE
VENEREA inscribitur ; cuius pertractatio sane , si sententia-
rum divortia Scriptorumque sibi contradicentium spectes
discordias , perquam difficilis : non minus quam in ipsa deni-
que decumbentium cura periculo plena , imo & interdum
funesta . Ingenue fateor , mihi ne per somnium quidem ob-
venisse , in eruditissimo hoc confessu Medicam Dissertatio-
nem ex Cathedra publica à me defensam iri , cum ante hos
quatuor annos in Celebri Aboënsi Academia ad Lauream
Philosophicam olim obtinendam Exercitio Academicus de
POMIS HESPERIDUM viam mihi aperuisse : materia quidem ,
ut videbatur , non ineleganti , sed leviter à me & pro ratione
ætatis tractata ; eo tamen nomine forsan non infeliciter ,
quod , cum proprio diffiderem ingenio , aliorum vestigia mihi
sequenda duxisse . Sed nescio quomodo contigit , ut , post-
quam profectiones aliquot à Clarissimo , dum viveret , Me-
dico ac Professore D.Nic.WALLERIO privatim institutas con-
spexisse , genio meo ad hæcce sacra subito converso , & ad
hærentem , ut fatear , ab ipsis incunabulis Artis Medicæ
amorem , recurrente , huic me disciplinæ totum traderem
ac consecrarem . Cujus studii has hic offero primitias , multa

A

lectione

lectione locorumque contrariantium fida collatione , intet
 yarias rei domesticæ angustias , jam inde à puerulo mihi fa-
 miliarissimas , non nisi difficulter partas ac prelo paratas . Pau-
 cissimi tamen sunt , quos in hoc argumento sequi libuit :
 nam ingens quidem extat apud Lipenium *Biblioth. Med.* p. 189 .
 Autorum in hac materia catalogus , præterquam quod & ipse
 plurimos undecunque conquisiverim , super illos , quos par-
 tim ex Bibliotheca Regia habere potui , partim ex Machao-
 num nostrorum Bibliothecis , quæ antea instructissimæ ,
 nunc vero per funestissimum urbi incendium non nisi longo
 tempore aut forte nunquam reparabile damnum ceperunt .
 Multa porro sciens in hoc negotio præterii , ne excresceret
 Dissertationis moles : nonnulla , quæ lubenter inseruisse ,
 fidissima semper comes paupertas denegavit ; plurima etiam
 per quandam ingenii hæsitantiam negligere contigit . Tuum
 erit , B. L. æqui bonique consulere , quidquid hic est omissum ;
 præcipue vero non succensere , quod nude interdum , ubi
 requirebat argumentum , certe non ex quadam animi pru-
 rigine , partes , quas vestes celant , nominando , deflexerim
 paululum ab illo more , quo in communi vita ad externam
 quandam civilitatem componere sermones nostros solemus .
 Cum enim etiam scelera , licet gravia , recte tamen nomi-
 nari , & in ea secundum omnes suas circumstantias juste in-
 quiri , videamus : hominum præterea turpia peccata & occul-
 ta sæpe , tamen suis nominare nominibus & coloribus descri-
 bere liceat Oratori ; quidni sperem , disceptantibus in Æscu-
 lapii porticu Medicis , bonos concessuros , ut , non quidem
 captandi risus , sed doctrinæ gratia , illas , quibus constamus
 omnes , venas nervosque nominent , quas creare partes Opti-
 mus Conditor non dignatus est . Illius facile veniam me
 obtenturum , certus sum , quod sermonis siccitas , sesamo &
 papavere destituta , ad verborum phialeras & ornamenta per-
 tingere nequeat : nam ornari res ipsa vetat , contenta
 doceri .

Caput

Caput Primum.

De variis Autorum circa Luis Venereæ ortum sententiis, ejusdemque nominibus.

Ardua sane inter Medicos agitari solet Quæstio : num Morbi nunc plures quam olim ? sed ut brevis sim, facile hic sequor autoritatem Helmontii, *Tum. Pest.* p. 844. adserentis , non omnes morbos simul venisse in palestram, sed locorum conditiones, terræ motus , alterationes corporum per commixtionem cum aliis populis, (puta post varias migrationes gentium & Imperiorum mutationes) esculenta denique peregrina , plurimosque in diæta errores, multas introduxisse stupendas ægritudines, quas ne nomine tenus vel audivit unquam , vel vidit Antiquitas. Quibus addo , dilucidationis gratia , singularem illam de Saccharo observationem , morbosque graviores redditos , postquam frequens ejus usus in Europa invaluit, patentibus iisdem, qui hasce merces omnium maxime divendere solent , Anglis. Absque ambage Salmasius *de Ann. Clima&c;t.* p. 726. postquam, unde nova illa morborum genera antiquis ignorata Medicis, quibus humanum hodie genus vexatur , quæsiisset, cum *Indiae mercibus ad nos inventa esse*, palam profitetur. Sed sileo alia , in conspectum hac vice solummodo producturus miserabile illud ex impuro coitu (agnoscendum enim est) exsurgens scortatorum tormentum , quod *Luem Venereum* solemini vocabulo dicimus: quæ quam variè à variis describitur Autoribus, ratione tum ortus, tum progressus , & curationis, omnem pene fidem superat ; illa tamen singula sub unum cogere conspectum tædiosum magis foret, quam utile : ad hos enim tres potissimum classes dissidentes eorum sententiae facile referri possunt. Prima erit eorum, qui Antiquis notam hanc Luem evincere conantur : quod ad curationem morbi parum , ad historiam ejus plurimum facit. Secunda erit illorum, qui hanc primum cœpisse in Neapolitana illa , hinc non

non minus quam belligerantium inter se memorabilibus factis, famosa obsidione, contendunt. Tertio denique loco agetur de variis utriusque Sectæ circa primas morbi causas determinandas argumentis & ratiociniis.

Qui pro antiquitate Luis pugnant, Hippocratis locum quendam adferre solent, ut ab illo exordiar: nam eorum opinionem, qui S. Jobi morbum hunc appellavere, plane ne adtingo quidem, nec alia S. Scripturæ loca huc trahi solita, cum firmiter mihi persuadeam, horum interpretationem minime omnibus promiscue, sed iis solummodo, qui Dei quodam peculiari dono instructos sese sentiunt, suscipiendam esse. Locus autem ipse Hippocratis paulo longior inspiciendus est lib. 3. Epidem. Sect. 3. item lib. 4. ubi Luem hanc ita manifeste describi, (hæsitantibus interim aliis) sibi persuadet clarissimus Hippocratis commentator, Philippi II. Hisp. Regis Medicus cubicularius Franc. Vallesius Covarrubiensis, ut initio lib. 4. suorum Commentariorum sequentem in modum concludat: *Cui nunc Medicorum narraretur, alicui facta esse in capite ulceræ sordida & glabritiem capitis & menti, sine febre, & cum exulceratione pudendorum & faucium, ac postremo nudata excidisse ossa, qui non adfirmaret esse citra dubium Gallum morbum? Fuerunt vero in illa tempestate plurimi tales. Ob quos & multos alios affectus, qui in hoc opere, & aliis Hip. narrantur, adducor ut censem, nihil in illo morbo esse novum, quoque priora secula non viderint.* In quam opinionem inclinare etiam videtur Jansonius. (a) Antiquis item favet Thom. Philologus (b) & Maynwaringius. (c) Sebaſt. vero Aquilanus (d) antiquis sub nomine Elephantiasis cognitum putat; extitisse præterea apud veteres ægritudines à pudendis incipientes, una cum Léoniceno (e) ex Hippocrate sibi probandum insumit, cum ille inter Cranonis civitatis morbos etiam carbunculos æstivos numeret in inguinibus exortos. Zacutus insuper

(a) Flag. Ven. p. 6. & 7. (b) De Mal. Gall. Sanand. cap. 1. (c) Hist. & Myst. L. & reæ cap. 2. (d) Tr. d M. Gall p. 237. (e) Lib. d. Morb. Gall.

per Lusitanus, (f) post varia Hippocratis & Galeni allegata loca, notum his viris hunc morbum fuisse, fiderter adserit. Sed Benivenius (g) anno quidem 1496 ab Hispania cœpisse credit, antiquorum tamen Lichen seu Plinii Menta gram hoc malum facit. Ita autem Plinii locus habet : *Hist. N. I. 26. c. 1.* *Sensit & facies hominum novos, omnesque ævo priori incognitos non Italiæ modo, verum etiam universæ prope Europæ, morbos tunc quoque nec tota Italia, nec per Illyricum Galliasque aut Hispanias magno opere vagatos aut alibi quam Romæ circaque, sine dolore ullo aut pernicie vitæ, sed tanta fæditate, ut quæcumque mors præferenda esset.* Nec desunt, (verba sunt Casauboni in Not. ad Sueton.) qui subtile tumores faciem Cl. Tiberii Cæsar is deturpantes, pustulas venereas fuisse, arbitrantur. Adferri etiam Corn. Celsi de Medicina lib. 6. caput 3. solet, ubi de Sycofi loquens, morbo à fici similitudine Græcis sic dicto, frequenter in istis partibus esse dicit, quæ pilis conteguntur. Efficacius hæc ægritudo à Martiali Poëta, mordaci, si quis ali-us, depingitur, dum Basso cuidam insultans, lib. II. Epigr. 99. sic canit :

*Effugere non est, Basse, basiatores;
Non ulcerus acre, pusulæve lucentes,
Nec triste mentum, sordidique lichenes,
Nec labra pingui delibuta ceroto,
Nec congelati gutta proderit nasi.*

Idem Cæcilianum ganeonem (infucata forsan aliquando merce ab eo deceptus, si quid tale de viro nobili & literis clara suspicari liceat) sic perstringit : lib. 7. Ep. 70.

*Ficosa est uxor, ficosus & ipse maritus,
Filia ficosa est, & gener atque sacer.
Nec dispensator, nec villicus ulceretur turpi,
Nec rigidus fossor, sed nec aratore eger.*

Dodonæus (h) præterea Antiquis hunc morbum notum fuisse sibi persuadet, verum sub nomine pustularum vel ulcerum

A 2 tunc

(f) *Hist. Med. Lib. I. qu. 35. hist. 73. & Pr. Med. Admir. I. 3. Obs. 94.*

(g) *Med. Observ. cap. I. (h) Annot. in Beniv.*

tunc temporis latenter. Conf. etiam Pontanus. (i) Pet Pinctor
 (k) antiquis, nominatim Rasi & Avicennæ, sub tertia qua-
 dam variolarum specie descriptum hunc morbum contendit,
Alubumata dictum. Saliceti denique, non quidem inter
 claros Chirurgiæ autores, hic tamen non dissimilandi locus
 memorabilis est, (Anno enim 1270 scripsit) præcipue ubi Chi-
 rurgiæ suæ cap. 48. *Pustulas* nominat *albas*, & *scissuras*, & *corru-*
ptiones, que fiunt in *virga* & *circa præputium* propter *coitum cum*
meretrice, & *alia de causa*. Item Gordonius, qui in Mompe-
 liensi Schola Medicinam docuit, & A. 1,05. *Lilium* dictum
 Artis Medicæ edidit, præcipue cap. 5. de passionibus virgæ
 quædam habet huc spectantia. Qui quidem ambo Scriptores,
 cum tempora Neapolitani belli præcesserint, satis confir-
 mant, Antiquitati etiam, non plane ignota & inexperta
 hæcce mala fuisse, nec totam novitatis inventique gloriam
 nostris temporibus esse adscribendam; licet hæcce à majori-
 bus tradita excoluisse posteros sedulo, concedendum sit.

Ab altera parte pro novitate hujus morbi non minus
 acriter plurimi pugnant. In eo tamen omnes conveniunt,
 quod circa tempora obsidionis Neapolitanæ, per Carolum VIII.
 Galliæ Regem contra Alphonsum Regem Neapolitanum,
 A. 1493. institutæ, Luis Venereæ exordia quærenda sint; ma-
 ximam partem rejicientes culpam nominatim in nautas so-
 ciosque Columbi, qui in Insulis S. Dominici vel Calecuth
 Indicis mulieribus mixti, & postea in patriam regressi, hæcce
 mala e novo orbe secum transtulerint: primum quidem Bar-
 celonam Cataloniæ urbem, ubi adscendisse eos, ut Regi ra-
 tionem itineris redderent, ipsamque tum urbem hoc inusi-
 tato morbo infecisse Rod. Diacius Insulanus, homo Hispanus
 (l) & ipse aperte demonstrat; nonnullis hoc quoque addenti-
 bus, attulisse nautas viros aliquot Indos Indasque fæminas,
 ne omnis sic in Christianos homines culpa redundaret: cum
 que bellum inter Hispanos & Gallos paulo post exarsisset,
 teste

(i) *Annot. in eund. Beniven.* (k) *Tr: de morb. Gall. Fæd. & occult.*
c. 1. & 22. (l) *De M. Vener. c. 1. cit. Purman. c. 1.*

teste Fallopio, (m) per milites Hispanicos, ex Indiis reversos & stipendia Neapoli merentes, infectæ mulieres ibidem fuerint, quæ à Præfectis urbis expulsæ obsidentis victricisque exercitus arbitrio sese dederint, nec aliter ac novæ quædam & è cœlo delapsæ Pandoræ receptæ ingenti protinus luctu, sed sera pœnitentia suos amasios mactarint. In Occidentali certe India morbum hunc ita familiarem, ac apud nos morbillos, Monardes (n) refert & Varandæus; (o) Rondeletius (p) frequentem, Montanus vero, (q) Palmarius (r) & Lister (s) ab omni hominum memoria Americanis endemium pronunciant: subintellige calidioribus Americæ provinciis, nam in reliquis allatum aliunde morbum & quidem per servos Mauros Jansonius observavit; & Sydenham (t) per mancipia ex regione aliqua Mauritarum Guineæ traductum afferit. Quercentanus (u) item non promiscue omnes Indias occidentales culpan das monet. Quæ omnia prolixius in sequentibus reperiuntur Autoribus: Massa, (x) Phrisio, (y) Saxonia, (z) Rudio, (a) Fracastorio, (b) Campegio, (c) Guariniotto, (d) Gajono, (e) Guicciardino, (f) Ettmullero, (g) Daëlmanno (h) Sylvio (i) Pechey, (k) Woyte, (l) Purmanno, (m) aliisque: quorum longior catalogus si cuiquam tædiosus forsan videbitur, pluribus eundem utilem fore confido.

Para-

- (m) d. M. Gall. cap. I. (n) d. Simpl. Med. ex occ. ind. delat. p. 30.
- (o) d. Morb. Hepat. c. 2. (p) Tr. d. morb. Italico. (q) Cons. 350.
- 352. d. morb. Gall. (r) Tr. d. morb. contag. l. i. cap. 14. (s)
- Exercitat. Med. d. lue ♀ rea. (t) Ep. ad H. Paman. d. L. Ven.
- (u) Cons. 3. d. lue ♀. (x) Lib. d. M. Gall. parti. i. c. 1.
- (y) d. Curand. pusc. M. Gall. cap. i. (z) Med. Pr lib. 9. c. 2.
- (a) d. Corp. h. vitiis occ. lib. 5. c. 7. (b) d. Morb. contag. lib. 2.
- cap. ii. (c) Annot. in Fuchs. d. pudendagr. (d) Cons. ad var.
- agrit. Tr. 3 d. lue V. cap. 2. (e) In Epist. ad Th. Philol. (f)
- Hist. Italie. lib. 2. (g) Coll. Pr. Sect. 17. c. 3. Art. 5. (h) Neu
- ab esotie Heni-Munit auf der Grund Acidii und Alcal. p. 14.
- (i) App. ad Pr. Med. Tr. 3. §. 4. (k) Promt. Pr. Med. c. 33.
- (l) Galant. Art. cap. 12. (m) Salivation: Eur cap. 1.

Paradoxa sunt, quæ Fioravanta (*n*) refert, nescio quibus autoribus, à me tamen non reticenda hoc loco, ubi, ut occultas hujus venenatæ Luis causas indagem, ad varia flectere animum necesse est. Curatores enim Exercitus Gallici pro carnibus ursinis, (*forsan urorum*) ordinario tunc temporis Gallorum in militia pabulo, carnes sui generis, id est humanorum cadaverum, substituisse, refert. Quod exploratus idem Fioravanta, porcum carne porcina, canem canina aluit, & utrosque pilorum defluvio & pustulis vexatos, narrat. Nec multo aliter le Grand, (*o*) initium morbi, qui antea Indis & Canibalis fuerat proprius, in obsidione Neapolis ponens, ex carnibus humanis comeditis, quas sale conditas mercatores Mauritani loco thunnorum (piscium genus) in castra obsidentium detulerant. Piso autem (*p*) diversam à prioribus luis causam profert, alimentum sc. fœtidum & salsum, potumque rancidum & corruptum, quam quidem regioni Brasiliensium endemiam statuit sibi nomine Bubas, distinctam tamen vult à morbo gallico, quem illuc aliunde adferri putat, Symtomatis quidem non ita assimilem, cura vero non item. Cui Varandæum hic subjungo, ex aëre indico & alimentis, morbum deducentem: item Thierry de Hery, (*q*) qui, puto, ne aberraret, omnes tandem causas commiscuit: nam & ex aëre corrupto, & infectione aquæ & alimentorum, & influentia cœlesti venereum malum derivat. Huc etiam Lister referendus est; quamquam enim dicat ex morsu animalis venenati, non aliter ac Hydrophobiam, pestem hanc contingere potuisse; probabilius tamen putat, illam esui serpentum natales suos debere, quos Americani in deliciis habent: quod probat ex Oviedi observatione; edere sc. illos inter alia serpentem quadrupedi nomine *Iguana*, idque avidissime, cum carnibus cuniculorum sapidiorem pronuncient. De quo & illud refert, esum ejus nulli nocere nisi lue venerea adfæcto: morbum enim

(*n*) *Capricc. Medic. l. 1. c. 27.* (*o*) *Hist. Nat. part. 8. Art. 10.* (*p*) *de Medic. Brasil. lib. 2. cap. 19.* (*q*) *La Méthode Curatoire de la Maladie Venerienne p. 2. § 12.*

enim licet diu sopitum, tamen renovat. Altera ratio probabilitatis Listeri hæc est, quod *cristæ dentatæ* in dorso serpentis Iguanæ comparentes, similitudine referant condylomata illa & mariscas, quas in lue venerea adfectis sæpe conspicimus. Evidem suillæ carnes sapidæ, & si Galeno (r) credimus, optimo nutrimento præditæ, ubi à vulneratis vel ulcere aliquo adfectis hominibus comeduntur, copiosam & frequentem saniem subministrant; ipsius tamen ulceris causam propterea nemo facile in illas rejecerit. Et illa cristarum similitudo sapit quidem Chymicorum quorundam de rerum signatura doctrinam: quæ tamen non usque adeo assumta est ab omnibus, ut nulla jam ulteriore egeat probatione. Interim meretur, ut, in quem tanti mali culpa rejicitur, Iguana, Benevolo Lectori hic suam speciem ostendat, extremis saltē descriptam lineis, & ex Marggravii *Hist. Quadr.* & *Serp. lib. 6. c. 11.* defumtam, triplo tamen minorem.

Aliam rursus hujus fermenti morbifici causam Cæsalpinus (s) introducit, ex relatione militis Aretini, (ne quis teste destitutum, rejiceret) qui bello itidem interfuit, vinum nempe græcum leprosorum sanguine (horribile dictu!) in oppido montis Vesuvii Suma adulteratum, & ab Hispanis clam de nocte relictum, Gallicis postea militibus in prædam cessisse,

B

ipso-

(r) *l. 3. de Aliment.* (s) *Spec. art. med. Hippocrat. l. 4. c. 3.*

ipsosque infecisse. Idem firmat Planis Campius. (e) Rursus Wierus (u) ad leporosum Equitem cum Valentiniana meretricula pretio quinquaginta Coronatorum consuescentem, non ignobilem certe hujus Luis originem refert. Horridiora sunt, quæ Paracelsus (x) habet: audiamus tamen Virum inter suos Clar. stilo simplici, ut Helvetium decebat, & sine scrupulosa verborum ambage sese expedientem, dum ex concubitu Galli leprosi cum scorto menstruante, & bubonibus circa inguina conspurcato originem morbi derivat. Itidem Sennertus (y) ad menstruantes Indorum mulieres respexit, ab Hispanis compressas. Nec multum diversus ab his Helmontius est, (z) qui, licet ad obsessam Neapolin morbi ortum faciat, inde tamen deductum vult, quod nequam homo Sodomicum exercuerit cum equo verme laborante.

Mitiores videntur fuisse, qui in vagam hominum libidinem & immundum illud meretricularum genus culpam rejiciunt; quos inter Dolæus, (a) hunc morbum ubivis originem habere posse autumat, si homines cum multis scortis rem habuerint. Qua in re ipsi consentit Maynwaringius: (b) idemque ante ambos hosce scriptores Zacut. Lusitanus. (c) Et nuper celebris inter Gallos scriptor Gervais Ucay, *Traite de la Maladie Venerienne* cap. 1. cum ita scribit: *On sait que si une fille parfaitement saine & pucelle, si on vent, afin qu'il n'y ait aucun soupçon de mal venerien, se mêloit parmi une demi-douzaine de garçons aussi sains qu'elle, & se debauchoit tour à tour avec eux, ou les uns ou les autres auroient bientost la Verole, & tous ensemble la contrateroient enfin par la repetition des actes venériens.* Et paulo post: *les personnes raisonnables ne doutent plus que la verole, ne si produise de cette façon.* Evidem ex illa communicatione & promiscua libidine tradi hodie morbum nec

(t) *La Verolle reconvive, combattre & abbatre* cap. 3. (u) *Med. Observ. lib. 2. §. 1.* (x) *Lib. 2. Chirurg. M. cap. 7. Tr. 1. part. 2.* (y) *Op. Med. T. 3. lib. 6. p. 4. cap. 4.* (z) *d. Tr. p. 846.* (a) *Med. Theor. Pr. lib. 3. c. 15.* (b) *d. l. cap. 4.* (c) *Lib. 1. Hist. 7. qu. 36.*

nec ego negare audeo, sed de origine quæritur vñerei fermenti: si corruptioni enim diversorum in una eademque matrice seminiorum, morbus ortum debeat; non video, quomodo vel olim in Græcia, vel postea Romæ in isto luxu & in tanta nequitia perditorum morum ignorari hæc lues potuerit, vel illis esse magis quam nobis occulta?

Sed ne Lectori prolixitate displiceam, reliquos breviter persequar. Leoniceum ex inundatione Tiberis tempore Pontificis Alexandri VI. causam ortus colligisse, cum anno sequenti fuerit lues secuta, deprehendo, licet antiquis hunc morbum cognitum fuisse, credat. Philologus hunc in modum explicat: fuisse nempe in Gallorum exercitu, positis ad Rapalum Januensium locum castris, militem, qui, postquam divi Lazari Xenodochium, imperfectis infirmis abreptisque & unico solum denario aureo divenditis lectis & culcitris, di-ripiisset, ulcus in palmæ manus medio de repente divino miraculo exortum sensisse, totum corpus deinde pustulis cooperientibus. Campegius etiam, ex ira Divina Europæis hunc morbum esse immissum statuit, non aliter ac olim Israëlitis libidine peccantibus varia mala accidisse, ex Sacris colligitur. De hisce causis Fernelius, (d) clarus Medicus, sed libere nimis, ut inter Pontificios degens, sequentem in modum: *Miræ statim tam horrendum affectum superstitione exceptit, indoctis quibusque hominibus & mulierculis ad Divos, nescio quos, vota sua referentibus, opemque ab iis poscentibus.*

Proxime hos excipient, qui ad Planetarum influxum sese converterunt, nec aliter, ac Romani olim Deam Februam cœlo oriundam, sic & hi luem Venereum è stellis quasi delapsam suscepérunt: communi mortalium vitio, quo lubenter culpam urgentium malorum removere à nobis, rejicere in alias solemus. Primus autem hic nominandus est Pinctor: (e) hic enim, quemadmodum Luem Variolarum quandam esse speciem, credidit, illas vero in alimento, uti appellat, menstruali residuo fundari; ita morbi Gallici mineram in ejus-

B 2

modi

(d) Lib. d. Lne Vener. cap. 2. (e) d. Tr. cap. 2. § 4.

modi menstruo humore collocat, quem tamen non moveri voluit, nisi ab influentia cœlesti & conjunctionibus Planetaryrum. Quam conjunctionem factam narrat A. 1483. in domo ægritudinis seu Libra. In genitalibus vero maxime conspectum fuisse, putat, morbum, quod Ecclipsis Lunaris eo ipso anno facta sit, sole in signo Scorpionis, hisce partibus præsidentis, existente. Paulo vero aliter hoc ex mente Astrologorum Guarguantus refert; (f) sed locum citasse sufficiet. Et præterea Zacutus, (g) Phrisius, (h) & Almenar (i) videri possunt. Hinc autem, credo, Fracastorium, Poëtam simul & Medicum nobilem, occasionem cepisse in Siphylide suo ad Bembum Cardinalem conscripto, fabulandi, Siphylum Alcithoi Regis pastorem, cum oves suas sub ipso æstivo solstitio pasceret, nec ullibi levamen ardoris percipere posset, gregis sui misertum, indigna quædam contra solem evomuisse verba, & victimas Alcithoo fecisse tanquam Deo. Quod Sol conspiciens, radios suos contra mortales contorserit, & morbum Gallicum in terras miserit, qui primo ipsum Siphylum corripuisset. Unde sic canit: (k)

*Protinus illuvies terris ignota profanis
Exoritur, primus Regi, qui sanguine fuso
Instituit divina, sacrasque in montibus aras
Siphylus ostendit turpes per corpus achores,
Insomnes primus noctes, convulsaque membra
Sensit.*

& quæ plura ingeniose simul & eleganter descripta sequuntur. Hanc interim opinionem severe Salmasius (l) rejicit: *antequam morbus Gallicus in Europa notus esset, nemo Mathematicus poterat dicere, hunc vel illum eo morbo moriturum vel ægrotaturum, postquam cœpit esse, etiam ad stellas vis ejus efficiendi translata est, cum antea eam non haberent. E solo itaque ad cœlum transiit ἀπολεξματικὴ potestas luis venereæ, quam per tot secula à mundi usque primordiis & à conditu suo stelle ignorarunt.*

Nec

(f) cap. 3: (g) de Med. Princ. hist. 73. l. 1. (h) cap. 3. (i) de M. Gall. cap. 1. (k) tib. 3. Siphylid. (l) d. l. p. 736.

Nec deflectit ab hoc Censore Helmontius : (m) dilacide intellige ac optice cerno , reliquias esse paganismi , quicunque ausus est stellarum officia & destinationes extendere supra texum sacrorum , qui dicit , quod astra sint nobis in signa duntaxat , tempora , dies & annos . Astrologis tamen facile adsentirer , si nata semel febris obortaque apoplexia cessassent , cessante illa constellatione . Demonstra-re quoque si possent , quoniam interim hospitio febris habitaret , distracta semel stellarum febrilium locatione .

Non mirum itaque in tot opinionum discriminibus diver-sas etiam adpellationes pestem hanc induisse : nam aliis Par-thenopeus morbus , aliis Pudendagra dicitur , aliis Lichen , & Milium , & Mentagra . Januenses olim , teste Guarguanto , (n) Tabellarum morbum , Hetrusci Bullarum ; Alii Patursam seu Variolas , la grosse Verole ; Indi , teste Sydenhammo , The Yays vocitarunt . Nonnullis Saturninus , aliis S. Mævi morbus dictus ; denique non aliter , ac de Homeri olim pa-tria disceptantibus inter se gentibus , & Indica Serpigo , & Scabies Hispanica , & Gallica Lues , & Neapolitanus morbus adpellatus fuit . Quanquam , si in re tristi joco aliquis locus sit , cum jam effluxerint ducenti amplius anni , ex quo sœvire hæc lues in Europæ viscera , & manifeste grassari cœpit , non video , quin tanti temporis præscriptio tandem cuique gen-ti , etiam nostræ , possessionem hujus rei legitimam adserere potuerit : non obstante illa Nautarum omnia lustrantium , acquisitionis primæ qualicunque gloria ; id certe observa-tum à circumspectioribus est , celebratam illam olim Chri-stiani orbis fœcunditatem exaruisse non parum , ex quo suas in eo radices agere cœpit , vere hoc nomine , non autem in opprobrium florentissimæ Gentis , Gallicus dicendus morbus , som gallar alla them han öfverkommer . Confer . Verel . Lex . Scand . in voce Galla & Clariss . Atl . Autor T . 1 . Atlant . cap . 27 . § . 4 .

Cum autem in tanta causarum incertitudine statuendum mihi aliquid sit , saltem in Dn . Opponentium gratiam , qui ha-rum thesiū examen suscipere non gravabuntur , in ista præ-
B 3
terea

(m) d . Tr . p 844 . (n) d . l . cap . 2 .

terea opinionum discrepantia etiam liceat, breviter dicam, me accedere suspicionibus *CLARISSIMI PRÆSIDIS*, mihi, cum super hoc argumento conferrem, communicatis. Nimirum, cum constet, Barbaras illas fere omnes Americæ gentes non solum, sed & Africæ, quæ ardentiore sole exuruntur, libidinis quodam œstro singulari præ reliquis orbis gentibus agitari, vexarique, nec puros esse innocuosque ab illo, quo accusari nefando scelere solent, & illa consuetudine inhūmana, utpote promiscue inter se sordesque, Simiis, Pithecisque mixti, degentes: utique probabiliter adseri potest, in istis præcipue terris & confusione horrenda primum existere Venereum hoc virus, nostro tandem orbi notissimum, postquam per deductas colonias plurimas & redeuntes quotannis integras classes, in unam quasi gentem cum Barbaris hisce incœpimus coalescere. Simiis Pithecisque omnibus mira certe salacitas, & fœda feraque libido est; unde & proprius adstantibus acrem quendam & olidum fætorem, Zibethi fere vel Moschi æmulum, spargunt, neque exilia semper turpia hæcce animalia esse putandum est, sed quoddam ex iis genus ad æqualem fere homini altitudinem adscendere solet, ut credibile sit, non aliunde, quam ex harum bestiarum peregrinantibus olim alicubi visarum fama, ortam fuisse Veteris Paganismi illam de Satyris traditionem. conf. Plinius. (o) Hodie certe, lustrato jam toties orbe, aliud Satyrorum genus non detectum est; quod pluribus describitur à Margravio, (p) Bontio, (q) Mich. Hemmersam, (r) & Nic. Köping nostrate, (s) qui fæminam ab ejusmodi Satyro seu Babiano per vim stupratam gravidamque in urbe Pelicatta vedit. Tulpius (t) præterea Satyræ fæminæ imaginem dedit, Indis *Ourang-Outang* dictæ, quod hominem silvestrem denotat, ex Angola Americæ regione sua ætate in Hollandiam de-
latæ,

- (o) *Hist. Nat.* l. 5. cap. 1. & l. 7. cap. 2. (p) *d. l. cap. 5. l. 6.* (q)
Hist. N. & Med. l. 5. cit. *Blas.* in app. ad *Licet. de monstr.* (r)
West-Indische Resebeßl. p. m. 77. (s) *Resebeßl.* cap. 66.
(t) *Obs. med.* l. 3. cap. 56.

latæ, & Fredr. Henrico Arausisionensium Principi dono datæ,
cujus hic extrema lineamenta utcunque descripta B. L.
sistimus.

Caput Secundum

In quanam re præcise morbi natura consistat, tum & quibus tradatur & communicetur modis, docebit.

Non mirum & hoc in puncto discrepare inter se Medicos, qui in adsignanda morbi origine tam longe ab invicem recedunt. Hoc certe contrariantium sententiarum pelagus nemofacile sine naufragii periculo transibit, nisi ad rem potius quam verba scriptorum loquendique formulas attendens, vocibus quidem discrepare eos, rem tamen eandem ante mentis oculos habuisse, sibi persuaserit. Pauca tum ex Veteri tum Recentiorum schola delibabo. Veteres fere omnes, saltem qui Galenum sequuntur, Quaternionem in corpore humorum supponentes, Melancholiam, Pituitam, Bilem, Sanguinemque illis proprie sic dictum, accusabant. Capivaceius (*u*) definit: *Excretum toto genere præter naturam, genitum ex humana substantia à simili; esse tamen summae activitatis, & agere calefaciendo & putrefaciendo.* Massa (*x*) vero huic in speciem contrarius, humorem phlegmaticum non naturalem: Auger. a. Ferrerius (*y*) putredinem humorum; Garcias vero Lopius, (*z*) quasi sibi ipsi non constans, contraria inter se proponit, interdum atram bilem, interdum pituitam in hoc negotio culpandam, censens. Benivenius (*a*) acutam humiditatem sanguinis & atram bilem accusat. Fernelius (*b*) causam Venereæ Luis qualitatem facit venenatam in humore hospitantem; Saxonia (*c*) maleficam, calidam & occultam causam introducit: cui Palmarius (*d*) adstipulatur. Luc. Ghinus (*e*) contrà intemperiem frigidam & sicciam, Montanus (*f*) rursus

- (*u*) *Tr. de Lue Ven.* (*x*) *Part. 1. c. 4.* (*y*) *Tr. de Pudendagr. l. 1.*
- (*z*) *Comment de var. R. Med. lection. c. 19.* (*a*) *d. l.* (*b*) *cap. 4.*
- (*c*) *d. s. l.* (*d*) *lib. 1. c. 1.* (*e*) *Tr. de M. Neap.* (*f*) *d. l.*

tursus & Fracancianus (g) calidam & sicciam intemperiem reprehendunt. Fracastorii (h) autem memorabilia verba sunt, ex phlegmate crasso, sordido & acri in lentore multo obsepto sepultoque luem hanc deducentis. Fallopius (i) totius substantiae morbum, ut & Rudius, (k) Fernelius (l) & Horstius (m) appellantur. Et prout Hepati sanguificationis munus adscribebant, ita quoque Luis Venereæ *ἰδίον δεκτικὸν* hepar esse Maſſa, (n) Quercetanus, Fallopius, (o) Rudius, Varandæus, & Horstius (p) strenue contendunt.

Inter Recentiores Scriptores Morthon, (q) sicut alios omnes, ita morbum Gallicum à Spirituum depravatione deducit. Cui Wirdig (r) aperte consentit, ex spirituoso & igneo sale (ita enim loquitur) derivandum, ratus. A quibus non admodum abhorret Abelius, (s) quando luem describit per insignem succi nervei & lymphatici corruptelam quoad crasin & motum. Paracelsus (t) autem, quem prius nominare debuisse, Luis Venereæ mercuriale statuit principium, non excluso tamen salino. At Sydenham, humorem inflammationis participem esse, dicit. Hoffmannus autem (u) graphice causam in miasmate impuro ponit, subtili & caustico, quod partim causticitate partim putredinoso motu partes spirituosas fluidas & solidas, tarde tamen & successive inficiat & corruptat. Huc itaque & Veteres respexisse, & convenire in eo Recentiores video, quos & propterea sequor, Borrichium (x) puta, de le Boë Sylvium, (y) Dolæum & Ettmüllerum, quod vera Luis Venereæ natura *in acido præternaturali, sui quidem generis, vergente tamen ad corrosivum, versetur, instar fermenti lente se multiplicante, sensimque & functiones corporis & tandem cor-*

C

pus

- (g) de M. Gall. cap. 2. (h) cap. 12. (i) cap. 20. (k) lib. 5. c. 7.
 (l) ibid. (m) Cent. Probl. decad. 10. qu. 3. (n) cap. 3. (o)
 cap. 13. (p) d. l. & Op. Med. Tr. 2. lib. 7. obs. 1. (q) Pyretolog.
 p. 27. (r) Proæm. in Med. Spir. n. 7. & lib. 1. c. 28. §. 25.
 (s) Zeib. Med. der Stud. lib. 2. p. 1. c. 4. (t) d. generat. M.
 Gall. lib. 2. paramyr. c. 4. (u) Fund. Med. l. 2. c. 4. §. 29.
 (x) d. us. Pl. Indig. p. 68. (y) d. l. §. 33.

pus ipsum destruente. Et quantum adtinet ad venena, Gale-no (z) & Antiquis triplicis erant generis: Erodentia, frigida & putrefacientia, quæ sic Recentiores interpretantur: ut, vel ipsas partes solidas pungendo scindendoque corrodant; vel peregrino, quem vehunt, & insolito sanguini æthere, ipsum hunc vitalem liquorem aggrediantur, disjectaque ejus particularum mixtura, secedere illas ipsas ab invicem faciant, adeoque lethalem coagulationem introducant, vel etiam ita resolvant consuetum illum necessariumque sanguinis lento-rem, cuius ope aīnīce cohārent reliqua omnia, ut vini ru-belli vel carnium loturæ instar etiam in defuncto jam cada-vere in venis reperiatur. Nam quæ cretacea sua vel calci-formi crassitie ipsos meatus obstruunt & ductus obturant, ma-nifestius agunt, quam ut iis explicandis inhærere necessum sit. Fermenti quidem ī natura, si altius res repetenda esset, per quam difficilis est; sed in Praxi Medica sufficit eundem, quem vulgo habemus, hic conceptum formare: scilicet cum non omnia fermentari ab omnibus animadvertisimus, sed cuique mixto speciale convenire fermentum, e. g. acetum vini vino fermentum esse, quod vino affusum & multiplicare seipsum, & totum tandem in sui naturam convertere; & farinaceæ massæ id, quod in pistoriis officinis illi addi solet, fermentum esse: nam in pauca licet quantitate additum, tamen non su-perari videamus: quod hactenus, ut cognoscant, pistorum interest, altiores ejus primasque causas speculantibus relin-quentium; eodem etiam modo Venereum hoc virus, fer-menti instar humanam genituram & similimos illi humores afficere observamus, in cujus vel eludendo contagio vel fran-gendo, vel exterminando omne Medici officium versatur. Quidquid interim sit de ipsis hujus fermenti particularum figu-ris, & ramis, & poris, in qua re si vel posita quædam esset à Theoreticis Hypothesis, certum tamen est, antequam omni-bus, quæ circa eandem moveri recte possent, dubiis sese ex-fol-

(z) d. simpl. Med. Facult. lib. 3. c. 17. § 21.

solverint, singulos in universo hac afflictos lue misere & omni destitutos auxilio perituros.

De contagii autem variis modis ut adcuratissime solliciti simus, monet prudentia. Per varios enim & multiplices circuitus humano generi venereum hoc virus insidiatur; hinc Bebelius: (a)

*Nulla ætas tutæ est, sive innuptæque puellæ,
Si vir, aut juvenis fuerit, aut pigra senectus,
Nec infans paruulus, nec præbens ubera mater.*

Cujus rei plurima simul & tristissima exempla adferre possem; sed sufficiet, quod Forestus (b) referat Luem Venereum, qua maritus uxorem, hæc infantem in utero, hic nutricem, hæc tres liberos proprios adfecit. Simile quid apud Amat. Lusitanum (c) videre licet, item Schenckium in *Observat.* Nec facile credendum est Saxoniam, (d) probato licet Medico, adserenti, luem tophis jam nunc sese prodentem, non esse contagiosam. Sunt autem tophi isti tuberositates & concretiones quædam duræ, secundum ossis situm communiter formatæ, non tam in ipsis articulis, quam mediis artibus sese manifestantes, indolentes raro, sed nocturno in primis tempore insigniter dolentes: deducta voce à calciformi illa & gypsea subsidentia, quæ in æneis vasis thermarum, ubi aqua decoquitur, accrescere solet; quales calculosæ item materiæ in thermis naturalibus Carolinis Bohemiæ, Aponitanis Italiæ, & alibi passim producuntur. Sed ut redeam ad adseratum Saxoniam, nonne conspectum frequenter Medicis est, scorbutum etiam, lentum alias morbum, per mutua oscula, & præcipue per offas à nutribus præmansas tradi pusionibus & propagari? Tamen nec usque adeo terrendi homines sunt, ut cum Zacuto, (e) morbum hunc etiam ad distans contagiosum esse, persuadere illis conemur: quod de Peste quidem verum est; quæ, Arsenicalibus corrosivis particulis aëre

C 2

im-

(a) cit. Phrif. d. l. (b) Lib. 32. Obs. 2. (c) Cent. 4. Cur. 9. (d) d. l. c. 3. (e) Pr. Med. adm. l. 2. Obs. 125. & H. Pr. Med. l. 1. b. 73. q. 35. & 43.

imprægnato, ut invasit sæpius, ita mox extincta est. Certe per inspirationem aëris inquinati solam ista serpit: congressum abest ut inficiat, ordinario saltem, ut etiam de la Font *Diss. Med. d. Ven. Pest.* v. c. 21. proferat exemplum puellæ Batavæ, quam peste correptam, ubi extra urbem in hortos deportata, solaque relicta fuisse, amator juvenis sæpius & sine noxa invisit: quod exemplum nominasse licebit mihi, cum hanc mulierculæ pestem venere curatam Vincent. Fabricius eleganti prorsus & longo insuper carmine complexus sit. *Vid. Mist. Curios. Medico-Phys. Acad. Nat. Curios. An. 1. Obs. 188.* Potius itaque, cum hanc contagionis actionem ad distans causentur ægroti, suspicandum est, nolle eos peccata sua fateri, ne forsan existimationis suæ jacturam faciant, si veras causas propalarent. Wisemannus (*f*) certe observatum est, quosdam præ concepto timore qualescumque etiam dolores & symptomata leviora à venerea statim lue, qua tamen immunes erant; prognata, sibi persuasisse, usque eo, ut, cum eorum querelas periti Medici rejecissent, ægre id tulerint, & conversi ad impostores, sanitatem tandem periculosa illa inunctionis mercurialis cura una cum nummis perdiderint.

Sed nec in omnes licet uno eodemque haurientes impuro fonte æque facile transit morbus, sicuti de recutitis, & mulieribus suæ purificationis tempore, deniq; & de aliis passerum instar vel Canis & Niño, cito sese expedientibus observatū id Fallopio (*g*) & Saxoniam (*h*) est. Etiam receptum virus, in quibusdam naturæ bonitate & robore sopitum hæsit per plures annos, testibus Capivaccio, Massa, (*i*) Palmario (*k*) & Brighio; (*l*) nec nisi casu tandem excitatum fuit, ut in illis apud Amatum, (*m*) qui sanati à lue, XV°: demum anno ductis uxoribus sanis, liberos hac labe infectos suscepérunt. Horstius (*n*) etiam, luem diu occultam, post balnei tandem frequentiorem usum manifestatam esse, notavit. Alios rursus videmus ægros, Lue, exhalatio-

(*f*) *d. L. Ven. c. 2.* (*g*) *c. 22.* (*h*) *c. 4.* (*i*) *part. 2. c. 5.* & *p. 6. c. 6.*
 (*k*) *L. 1. c. 6.* (*l*) *Tberap. p. 2. p. m. 107.* (*m*) *Cent. 1. Cur. 47.*
& 50. (*n*) *Op. M. T. 2. l. 7. Obs. 9.*

lationis instar venenatæ, ad interna subito penetrante visceris, intra paucos etiam menses totos fere in putrilaginem resolui. Quanquam autem mitius interdum cum suis agat hæc celues, non tamen desinit propterea esse contagiosa: nam inter hereditarios morbos, si quis ullus, merito numerari debet, severa Nemesis in tertia, & quarta etiam generatione crudeliter puniente parentum & avorum stultitiam; sive quod dicamus, venereum hanc virulentiam subjugari a parentum sanguine, viscerumque eorum firmitudine eludi, in molli autem infantili corpore & illa ductilitate fibrarum grassari facilius: sive quod imaginemur nobis, fermenti hujus exempli licet particulam, adspersam illi futuri fœtus rudimento incredibiliter exili & latenti in ovo fæmineo, impingatur tandem exhibitus visceribus, sufficiatque sanguineæ massæ inficiendæ. Certe Riverius, (o) puellum nuper in lucem editum Iue contaminatum refert: & Horstio (p) pusio sex mensium pustulosus, qui parentibus morbum debebat, conspectus est: præterea D. JOH. van HOORN, (q) Cl. Holmiensium Practicus, infantes recens natos, pustulis & oris aphtis vexatos, observavit, latente vel dissimulato sub communi illo nec insolito nostris infantili morbo Torsion dicto, venereo veneno. Sicuti & in aliis ægris non raro hic morbus sub larva vel pertinacioris scorbuti, vel arthritidis, vel etiam aliquando Spinæ Ventosæ, vel febris lentæ, vel scabiei occultatus incedere solet. Gaudient itaq; bene nati: nam fortes creantur fortibus & bonis; &

*Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Tefta diu.*

quod fæmineum præcipue sexum spectat: matris enim indolem præsertim in sobolem transmitti, certissimum est.

In omni autem, quo contrahitur Venerea Lues, modo id observatum, ut illa pars, quam miasma venereum immediate tangit, præcipue etiam adficiatur. e. g. ubi nutrix, alioquin sana, ex impuri infantis lactatione morbum colligit,

C 3

tunc

(o) Obs. à Form. comm. 26. (p) d. l. obs. II. (q) S. Jordg. L. 3.
c. 5. p. 287.

tunc circa papillas & mammae pustulæ , excoriationes , inflammationes , ulcera depascentia & callosa sese produnt . Si ex vestimentis & concubatione , in cute pustulæ atque efflorescentiæ variæ generis excitantur . Gonorrhæa & bubones , quidquid sese excuset Reus , contractum in prostibulis malum testantur . Ad quod , non frequentem modo , sed & unicum sæpe & leviorem actum suffecisse animadversum Practicis est . Præter autem congressum , modi , quibus se contagium venereum propagat , variæ sunt ; omnes tamen , rarius contingentes : cognoscendi interim sunt , ne cuidam forsan innocentii aliquid hic per oscitantiam mali afficeretur . Notatum itaque fuit , morbum hunc transfundi per linteamina ab ægrotantis sudore sordida sæpius palpata , item per vestimenta & caligas , per pocula communia & cibos ab ægroto contrectatos , item usum communem aliorum utensilium , cultrorum , cochlearium , & pectinis : culpatum quoque reperio usum ejusdem latrinæ ; præterquam quod propagata hæc lues legatur per impositionem cucurbitularum infectarum sine dubio , tum per scarificationem in publico balneo iisdem instrumentis Chirurgicis , nec rite abstersis factam , ut nihil dicam de sordidis ejusmodi balneis , qualia Cl. Medicus Italus Baccius *Tr. d. Thermis lib. 1.* exagitat . Unde & olim mos fuit Romanis adferre secum ad balnea publica , magnifica licet , & spongiae propriæ & strigiles , observantibus hoc ipsum etiamnum Turcis . *vid. Busbequ. Epist.* Refert Ettmüllerus exemplum ancillæ pudicæ , cuidam venereo ad sopiendos artuum dolores balneo formicarum subinde utenti , inservientis , & hinc sudores abstergentis , quæ horum contactu & halituum inspiratione infecta fuit . Prostant hæc omnia prolixius apud præfatos Autores , & præterea Fernelius , (r) Hildanus , (s) Botallus , (t) aliique in hoc negotio consuli possunt . Si quid autem aliud , id certe non raro contingit , infantu-

(r) *d. Morb. univ. & part. l. 6. c. 20. & d. Abd. rer. cauf. l. 2. c. 14.*

(s) *Obs. Chir. C. 1. obs. 100. & C. 5. obs. 100.* (t) *Tr. d. L. & rea c. 2. §. 2. & c. 4. §. 3.*

fantulos infici pér suctionem lactis nutriculæ sæpius, ut nostris mos est, undecunque conductæ, & morbo hoc contaminatæ, ita ut Luem, Helmontio (^u) judice, à nutricibus fugi non solum, sed & inuri puerulo à cunis hoc modo certum sit. Sed transeo ad alia.

Caput Tertium.

In Symptomatis describendis occupabitur.

OPeræ pretium est, ut brevem Symptomatum hujus morbi proferam historiam, eo potissimum ordine, quo venenum & agere primo incipit, & tandem luctuosam scenam absolvit. Supponamus itaque virulentum hominem, & recenter etiam, si placet, ex fortunatis illis Insulis ad nostras oras delatum, mulieri hactenus sanæ misceri. Facile tunc quidem intellectu est, quomodo adhærens tunicae interiori venereum fermentum, ab exilibus hujus loci glandulis statim recipiatur: quod dum hæsitando & hærendo redditur acrius, penetrat intimius; cumque ad acorem quendam vergat, ut supra diximus, figit coagulatque liquores lente in istis partibus fluentes, unde animadvertisit mulieri omnium primo exilis quidam tumor, sed dolorificus, qui, aucta calore corporis acreidine, agitatâque, lente corroditur, & exiguum ulcus formatur, cuius tamen margines duriores manent, sensimque auctum manifeste abit in cancrosum ulcerus: estque primus, ut ita dicam, hujus fabulæ actus, malo scilicet intra primas contagionis vias adhuc consistente. Neglectum autem, multiplicari quotidie hoc fermentum debet, & ulterius serpere, tum vicinas ulceri partes corrumpendo, tum miscendo sese liquoribus per angustos ibi tubulos circumstantibus: adeoque communicari illud sanguini versus cor resfluo, necessum est, & sic tandem totam massam infici. Prout autem casu tum dominatur in corpore diversa intemperies, varias etiam for-

(u) *Tr. d. Inf. Nutrit. ad vit. long. p. 623.*

formas venenum induet. Si enim tenuis & fluidus valde sanguis est, statim ad partes corporis omnes acre fermentum ducetur, quod in solidis hinc inde hæsitans, vagos dolores efficit. Si vero contingit fermentum ipsum esse minus volatile & spirituosum, vel sanguinis intemperiem acidam, sequitur ulterior hinc humorum coagulatio, qui lente fluentes & spontaneas lassitudines, sed insignes & ulcerosas, ut appellat Ettmüllerus, cum torpore gravi, quasi membra fustibus contusa essent, & fastidia, & spirituum defectus, & consuetarum sanguinis fluxuum suppressiones inducit. Si viscosus sanguis fuerit, ab hoc acore ulterius lentescens pituita, corporis habitum pallidum reddit & subtumidum, hæsitante in arctis tubulis seroso sanguine, fracto insuper ejus impetu in ultimis hisce vasorum ramis, contactuque aëris frigidi externi ulterius impediente reditum versus interiora. Si vero hoc muliebre corpus sanguineum esse supponamus, propter inæquales in vasis ebullitiones boni cruoris cum peregrino veneno, sentiet & inquietudines, & vigilias, & phlogofes per intervalla. Estque hic secundus actus fabulæ; fermenti scilicet ipsam sanguineam massam inficientis ad Universalem Lucem transitus.

Non autem fieri potest, quin infectus sanguis deponat linquatque in ipsis, quas alluit & transit omni momento, visceribus partem hujus veneni; in diversis tamen diverso modo, prout vel præponderat virus, vel robur viscerum peregrinum hunc hospitem excludit eluditque. Ut plurimum vero contingit, veneno existente licet debili, ut in inguinalibus glandulis sese manifestet malum, non quod pondere suo descendat versus inferiora, ut quibusdam Medicis visum est, vel quod ignobiliores hæ partes recipere debeant, quæ provida scilicet expultrix facultas removet à nobiliaribus; sed quod lente hic circulans lympha, longoque & anfractuoso vase adscendens ex inferioribus, uti me docuerunt Cl. Prosectoris Nuckii *Tabulae Vasorum Lymphaticorum*, in densis hisce glandulis, facile deponat heterogenea, unde Bubones, Gallicis

licis Scriptoribus *Poullains* dicti , duri , dolentesque præser-
tim noctu , in inguinibus quidem communiter , sed & inter-
dum sub axillis sese ostentant , etiam in colli glandulis , imo
interdum in miliaribus illis per omnem corporis superficiem
disseminatis , observata tubercula fuere . Aucta postea fer-
menti copia , ejiciuntur quasi extra sanguinis sphæram , & per
quandam , ut ita dicam , ebullitionem per totam cutis sub-
stantiam maculæ variæ & plurimæ , qui ne sont , que des fume-
es Veroliques , ut Ucay (x) loquitur ; nonnunquam satis late ,
Ettmüllerо teste , præsertim in pectore ac dorso , item in ab-
domine rubescentes , flavescentes , livescentes : quas pressas
albicans vestigium , mox ad pristinum colorem rediens , ex-
hibere Platerus (y) testatur & Sylvius . (z) Fit & cutis fœda
pustulis circa pubem & coxas , loca item muliebria , frontem
& faciem , variis scabrisque , squamosis interdum aridisque ,
facile abeuntibus in cancroſa ulcera , h. e. cava , labiis perdu-
ris tumentibus inversis instar cooperculi glandis quernæ ,
(vid. Fracast. & Ghin.) Ettmüllerо alba dicta , quæ successive
fiunt callosa , latius serpentia , & vicinam substantiam exe-
dentia atque absumentia ; interdum & verrucæ tam depresso
quam elatae , sub linguae radice enascentes , in cole vero sæ-
pius : item ficus & condylomata , & cristæ in partibus mulie-
bribus vel vicinis locis sexus utriusque , tum in manuum vo-
lis & plantis pedum rhagades seu fissuræ visuntur . Si quan-
dam ferositatem acrem continget in spatiis muscularum inter-
mediis exsudari , pungendo membranas , dolores Rheuma-
tismum referentes excitabit . Si vero eadem acridines jux-
ta nervorum longitudinem vel periostii fluent , concitabunt
dolores illos fixos atrocesque , & gros misere torquentes . Cir-
ca vesperam hora nona vel decima aut etiam citius exacer-
bari incipiunt , & inter tertiam & quartam matutinam solent
discedere ; de die aut nulli , aut tolerabiles : sive id integu-
mentis stragulisque adscribere velimus , fundentibus illam ,
qua involvebantur salium spicula , pituitam ; sive absentia
D solis

(x) d. tr. (y) Prax. T. 3. p. 384. (z) l. 4. Pr. tr. 3. §. 18.

folis, qui diurno tempore, quo minus hæsitarent acredines in partibus solidis, impediebat. Si ad capillorum criniumque radices stagnabunt acredines hæ serosæ, Alopeciam casumque pilorum causabunt: contrario autem modo elongatis interdum carneis cutis fibris, plicatisque capillis, Plicam dictam Po-
Ionicam (Marlaçfar nostris) ex hac lue ortam, autor est Dolæus. (a) Adeoque hic tertium fabulæ Actum, Iuis scilicet jam ipsas carnes membranæque occupantis, habemus.

Tandem continget incrassari hasce serositates & secundum longitudinem ossium indurari in tophos, nodos, gum mata in cranio, tibiis & alibi, tum & ipsam penetrare ossium substantiam & ad interiorem etiam medullam virus hoc pertingere, conquerente de profundis doloribus ægra: Dentium casus fient, imo & unguium interdum; denique ob stagnationem humore valde acri reddito, erodi & putrescere non cartilaginiæ solum, sed & ipsa tandem ossa, necesse est. Vox fit rauca, erosio demum palatinis ossibus, quæ non aliter ac in templis laquearia, ut parvis componere magna liceat, ad sonos formandos contribuunt. Exesa vero narium cartilagine, destituta suo fulcro decora hæc humanæ faciei pars misere concidit, ossa redduntur mollia, observante id in Claviculis præter alios Dexterr. Dannwicensis Nosocomii Chirurgo J. DAHMIO: Benen worto sā mōra / at the funde brytas sōnders
jom en färst fringla; sicuti & idem in tophis, licet non exulceratis ossa tamen in defunctis frangibilia reperit. Ad summum itaque ultimumque jam deducto malo, pereuntibus sic per vices membris, lacerum cadaver & jam superis grave ardenter desiderare humum non mirum est, donec etiam vel lenta tabes interno, & notabili innixa ulceri depascat infelices reliquias, vel erosio tandem apertisque pulmonum vasis suffocans sanguinis effusio tristem animam elidat. Quæ omnia prolixius, passim licet, habentur apud autores supra allegatos. Quamquam nec semper longo hocce circuitu Lues utatur, sed non raro per compendia quasi à prima infectione & le-

viore

(a) Encyclop. Ch. l. t. c. 2.

viore neglectoque inguinali morbo, ad ipsam ossium transeat cariem, occultatis illis, quæ percurrere alias diximus, & quasi præludere venturo malo, indiciis. Hodie tamen mitior rem esse Venereum Luem testatur Palmarius, (o) Ghinus, Phri sius & Sydenham, aliique longo ordine. Tam horrendus enim hic primo invasit morbus, ut leprosi plurimi habitare cum lue amatoria infectis nollent, & non pauci hac contagiosa cachexia prehensi, præ cruciatibus manus sibi violentas inferrent. Sed postea deferbuit paulatim Venerea hæc Lues: sive quod plantarum instar translatarum in aliud solum, de antiquo genio plurima perdiderit, mitiore nostro & blan diore vel cœlo vel cibo; vel quod Medicorum opera tandem inventum sit morbo remedium, atque adeo si non plane domita vis mali, sævitia tamen humoris plurimum mitigata sit.

Jam autem imaginari nobis liceat, id quod sæpe etiam accidere necessum est, ut, quando cum tali muliere congregatur sanitatis etiam integerrimæ vir, certe vel exterius saltem adhærens putrilago facile quoddam tuberculum ad minimum excitet, quod translucidum interdum *Crystallinæ* nomen meruit, & serpente veneno, cito transiet in cancrosum ulcusculum. Neque enim omnibus ille nitor solitus est, qui Vati Pelignio lib. 3. Am. El. 6. describitur, cum, nescio de qua refert, Corinna frustatos amplexus.

Sumta dissimularit aqua.

Quam tamen hic adhibendam sollertia homines licet scelestos & alia longe promeritos, monent scriptis suis Medici: indicasse curioso Lectori Palmarii, (c) nec non Ghini & Massæ, (d) ut & Guarguanti, (e) Rudii, (f) præterea Fallopii, (g) Saxoniae, (h) Varandæi, Almenari (i) & Botalli (k) locum sufficiet. Si vero contingere fermentum hoc esse magis volatile, tunc virus receptum in poris turgentis libidine masculi agitatumque penetrabit usque ad illam exilem carunculam

D 2

uri-

(b) l. 1. c. 5. (c) lib. 1. c. 8. (d) p. 6. c. 6. (e) c. 9. (f) l. 5. c. 13.
(g) c. 89. (h) c. 16. (i) c. 5. (k) c. 6.

urinarii meatus, quæ obicem ponit involuntariæ effluxioni genituræ (vid. fig. de Graef d. Org. Vir. c. 2. & Bidlo Tab. 25.) indeque ulterius ad prostatas & paraestatas glandes sic dictas delatum, inflammationem partibus, acrimoniam adservato hisce in locis semini imprimat, unde brevi etiam intervallo ulcusculum unum vel alterum & ibi emergat, suisque irritationibus continuis primum efficiat Luis Venereæ gradum, quem urinæ ardorem Medici, Galli vulgato jam nostrisque etiam civitate donato vocabulo *Chaudepisse* dixerunt. Bonettus (l) certe & Spigelius, (m) & Bartholinus, (n) in gonorrhœa demortuis glandulosas prostatas exulceratas & excoriatas repererunt. Subsequitur itaque paulo post fluxus ille dolorificus & acerbus, quam voce græca *Gonorrhœam*, sed ut ab innocentia illa & simplici dicta, quæ probis interdum & non raro recenter conjugatis accidere solet, distinguerent, *Virulentam* hanc dixere. Hic lues subsistere per aliquot septimanas etiam menses solet: (nam qui à depluente sanie comitari interdum suevit flatulentus præputii tumor & glandis, & arreptiones illæ dolorosæ, nequidquam juvantes jam: tædiosissima licet, tamen festinanti mihi veluti accidentia quædam leviora præterire hoc loco liceat) ulteriore veneni progressum certe impedit & tardat ille ipse effluxus, qui, ut corpori languorem, lassitudinem, & emaciationem, cum visus debilitate & gravedine capitis, adfert, tamen cum eluit ulcusculum continuo suo transitu, partem etiam veneni expurgat, unde & id quod effluit, diversum est: primo aquosus liquor ex prostatis nempe, qui hinc successive flavescit, tum citrinescit & magis acrescit, demum viridescit aut cœruleescit, imo subinde purulentia permiscetur, & non raro graviter fœtet. Sed attenuato tandem per calorem corporis solitum veneno, circulanti sanguini afflatur, misceturque, ubi ulterius scelso solito fermentis more multiplicans, intra breve tempus sternit universali & descriptæ jam superius sufficienter Lui fundatum.

(l) Anat. Pr. l. 3. Sectt. 31. obs. 5. (m) d. Corp. H. fabr. l. 8. c. 17.
(n) Hist. anat. 36. l. 2.

mentum. Paucis verbis Ucay p. 38 : *Le ferment Vérolique agit peu à peu, commençant par l'endroit où il s'attache, se repandant insensiblement dans les parties voisines qu'il corrompt, & celle-là en corrompent d'autres, jusques à ce que tout le corps s'en trouve gâté, & ce corps en peut gâter une infinité d'autres, parce que les fermens n'ont pas de limites.* Sed ista hactenus. An autem de præveniendo tanto malo dicenda quædam hoc loco sunt? certe turpius ejicitur, quam non admittitur hospes: & prævenire mala, ubi jam imminent, meticulosis saltem licebit. Faciam tamen id paucissimis, ne quis ex eo, quod aliis præcepta dem, delectari & in sinu gaudere me putet. Quæ spectant ad morbi historiam paulo hic verbosius recensui, ut prodessem Benevolo Lectori, si forsitan ex alienis periculis cavere sibi vellet. Quanquam enim Præservativum, uti appellamus, palmarium sit moralibus præceptis & institutione sancta in cordibus nostris firmata & radicata, duplex illa Christiana Virtus, *ABSTINENTIA ET JEJUNIUM*, & quod adumbrare id ipsum aliquo modo videtur, Stoicum illud: *SUSTINE*, & *ABSTINE*; nescio tamen quomodo intueri & respicere ad aliorum exempla interdum juvat: Senecæ certe si credimus, brevis hæc via est ad virtutem, longa quæ per præcepta dicit. Apud Traj. Boccalinum (o) reperi, quod, cum Celeberrimus Bononiensis Medicus Zecca in Parnasso divitibus pretio mediocri, pauperibus gratis arcum quodam promisisset, cuius ope omnem vim hujus Iuis cluderent, confluentibus plurimis nil præter effigiem quandam ostenderit, sed hominis noti antea, & pulcerrimi, jam vero per venereum luem nafo misere mutilati. Itaque ut sanctorum defunctotum imagunculas in precationum libris circumgestare mos est Pontificiis, nec nostris puellis puerisque intueri picturas interdictum est; sic mihi persuaderem, huic Zeccæ similem imagunculam inspectam saepius amuleti quandam vim hic obtinere posse ad refrænandum & reprimendum illum ardorem, qui vexare erectiores præcipue & nobiliores (vid.

D 3

Bal-

(o) d. Raggvagli di Parnaso Cent. 1. raggvagl. 81.

Ballonium Conf. med. 28. l. i.) interdum juvenes solet. Nam ut fateamur verum, in hunc ardorem cœcum omnis rejicienda culpa est, nostrisque cupiditatibus & malitiæ nostræ nostras stultitias & mala accepta feramus: alios frustra culpamus, non Mūsices dulcedini vel cantui Sirenum, non conviviorum gaudiis seductionem nostram debemus, nisi secretiora quædam sodalitia quis innuere velit, à quibus cavendum sibi Poëta monet, dum canit :

*Si vitare velis acerba quædam & tristes animi
Cavere morsus, nulli te facias sodalem nimis,
Gaudebis minus, & minus dolebis.*

Sed nec Comœdia hodierna juste culpatur & Mimorum Scenæ, quamquam nil fere præter suum amorem fingentes: nec Poëtarum veterum lectioni, ut nuper cuidam è Belgio Scriptori visum est, perversio nostra imputanda, licet hisce hominibus frequenter nimis cantata sint, quæ nox & amor vinumque suadebant; licet & de iisdem rectelegendis solliciti fuerint & anxii Plutarchus & Basilius, viri si qui ulli, philosophi & boni. Denique & frustra juvenum nostrorum peregrinationes culpamus, communi proverbio, *talia accidere iis, qui visitant Gallias & Italiam*: si vel esset verum, Salomonicis olim nautis ex Ophir insula pavones simiasque domum referentibus quosdam & hodie quoad partem similes reperiri: volebam dicere, qui auro exteris relicto palæstræ & cauponis, gestus novos & insolitos fastus domum deducunt. Ut ut sumus exoticarum rerum admiratores & contemtores indigenarum, Veneream saltem luem ultramarinis itineribus accersere non necesse est. Frustra itaque hæc omnia causantur: vera in nobismet ipsis hæret culpa, usque adeo, ut etiam mulierum genus, in quod strinxisse calatum quosdam perverse disertos videmus, fere liberet severus alioquin morum Censor Epictetus cap. 55. Enchirid. quem vide. Omnis itaque Præservationis cura huc collimare, & ad hanc in nobis vel extinguendam vel circumcidendam cupidinem respicere debet; cui sicuti non parum conducet, si quis per intervalla

valla elevare mentem velit ad considerandum, quidnam sit illud, quo trahitur non raro animosa juventus, dum, ut ita dicam, microscopio, h. e. instrumento vitreo objecta in immensum augente intuetur id, quod Venerem vulgo adpellamus: sic & proderit matura in primis ætate viris saepe memoria repetere illud Plutarchi, (p) quo præcipit volentibus clarorum liberorum fieri patres, *ut non quibuslibet mulieribus cohabent*: & quæ plura in hunc finem egregie ibidem philosophatur. Denique omnibus ad rei familiaris jacturam attentioribus Demosthenis illius, (q) Laidem Corinthiacam, talentum dimidium pro nocte una stipulantem, respuentis, σκ άγοράζω τοστε μετανοήσαι, resonare in auribus juvabit: omnium tamen efficacissimum mihi persuaserim, ad omnem ex animo gestientis libidinis tumorem auferendum, si quis decubentium in Nosocomio ægrotorum tristissima exempla saepius intueretur. Huc certe Sacrae Scripturæ dictum respexit Eccl. cap. 19. *Qui se jungit fornicariis erit nequam: putredo & vermes (les morpions & la Verole) hereditabunt illum.*

Caput Quartum

Prognosin & Remediorum brevem continet catalogum.

AD Medicos redeo & alteram Dissertationis partem, ut curationi scilicet morbi memet, parem, modoque militari ad cognitum jam hostem debellandum quasi accingar; primum traditus Medicorum circa prognosin regulas præcipuas, tum auxilia enumerabo, quibus instructi ob viam ire serpenti veneno Antiquiores Medici conabantur: tandem methodum referam, quam in Iue curanda publicis receptam Nosocomiis, vel probatis Autoribus descriptam legi par-

(p) d. Inst. Puer. c. 1. (q) v. Macrobi. Saturn. l. 2. c. 2. & Gell. l. 1.
N. Att. c. 8.

partim, partim ipse vidi. Prognosin itaque quod adtinet, hæreditarium malum esse incurabile Medici fere omnes uno ore fatentur: sola igitur hic palliativa dicta cura restat, ante omnia molli & blanda diæta, ne unquam exasperetur sanguis, curet Medicus. Tum vitanda sedulo omnis est occasio, qua sopitum malum excitari posset, omnemque adeo fomitem huic lethali futuro incendio tempestive subtrahat, veneri valedicat æger, seipsum damnet ad votum castitatis perpetuæ, vel si conjugium ineundum est, accuratus instituatur delectus, non in nutrice solum, sed & si fieri potest, conjugæ, neque attendendum hic est ad illam regulam, quæ jubet, ut pari nubamus. Evitandi etiam morbi sunt lui aliquo modo confines, ne ex hujus mixtura cum Scorbuto e. gr., vel Phtisi, vel Calculo progenies exsurgat, merito exclamatura: *Nos miseri pullinati infelibus ovis.* Ex hoc certe fonte copulationis promiscuæ plurima redundant in familias mala, quorum originem veram vel ignorare Medicus cogitur, vel inquirere in illa non audet. Reddit & hoc morbi curam difficilem, si cum alio morbo chronicō gravi complicetur; præcipue Vulnerati & hac affecti lue nunquam recte sanantur à suis vulneribus, quod Martis castra sequentibus & ardentioribus interdum in vagam venerem notari meretur. Si viscera ipsa male habeant, si æger exstiterit hecticus, omnia desperata sunt: nec enim morbum feret brevi periturus, nec remedia, laude quidem sua digna, sed tamen non sine quadam violentia venenum debellatura; hinc qui sanati iterum lue inficiuntur, vel qui mercuriale curam sine successu passi sunt, difficulter curantur, emaciatis ægris evacuationibus plurimis & diuturnitate morbi fracto corpore. Ante omnia respiciendum est ad gradus istos supra recensitos. Si jam nodus aliquis licet levior adsit, (*si on voit certain cordon qui vient au front, & qui commence par l'impression, que fait le chapeau & qui ne s'efface pas,*) imo ubi tumores & gummata jam ossibus diu adhærent, rubescente super ista loca carne ad instar partium frigore laxarum, si manifeste denique caries ossa adfecerit, *& la Verole*

ait.

ait desja ronges les os, malum curatu erit longe difficilimum.
 Et licet curatus adpareat morbus, remanente occulta alii
 cubi carie, recidivat. *vid. Hild. C. 5. Obs. 95.* Ergo quo citius
 malo occurritur, eo facilis curatur. Panarollus Romanus
 Medicus ingenuus *p. 3. Obs. 3.* testatur, hujus curam ante sextum
 mensem non adornatam, nullius esse efficaciam. In robustis
 corporibus & facile transpirabilibus cura facilior: lentes aliquin &
 diuturnus morbus est, ægri præterea morosi utplurimum,
 præcipue cum mala, quæ curata sperabant, recrudescere
 sentiunt.

His itaque præmissis, quid agendum præcipue Medico
 sit, quæritur? Nobis, descripto jam satis difinitoque morbo,
 promta est responsio, virulentum & ad acorem vergens fer-
 mentum corrigendum esse: viscidum illud, cui inhæret, dis-
 soluendum esse: utrumque evacuandum esse; tandem partes
 læsas esse consolidandas. Quæ omnia ut ut clare sequantur ex
 ante adsertis, & ex Autorum probatorum consensu sibi satis
 constent, fuere tamen quidam, qui hæsitare hoc loco, ubi
 convenire maxime debebant, & dubia serere voluere, ex
 ignorantia recti vel perversitate principiorum, quibus omnis
 illorum Medica scientia nitebatur, vel, quod his pejus est,
 impudentia contradicendi: à quo ordine prope abesse mihi
 videtur, qui arcani cujusdam in hoc morbo remedii, quod sedu-
 lo tamen reticuit, possessor videri vult recens scriptor E. H. in sei-
 nem gründlichen Vericht von der neu erfundenen Fransosen-Cur:
 sine salivatione, sine sudore multo & purgationibus fundamen-
 taliter se curare posse luem venereum malignam licet & exitio-
 sam thrasonice gloriatus. Nec Heinsius, priori contrarius, dum
 in der schmachtenden Venüs arcani sui antivenerei mentionem in-
 jecit, sed reticuit simul, aliud, credo, voluit, quam ut à Lectoribus
 ad arcanum illud nihil quidquam attenderetur.

Equidem oriente primum malo non convenisse inter se
 Medicos, nec de Remediis, nec de Methodo manifestum est,
 neque mihi imaginor, Homeri (*q*) Proteum in tot se figuræ
 E vertisse,

(*q*) *l 4. Odyss v. 456.*

vertisse, quot anxii & trepidantes, uti decebat in tanto malo, Medici induebant. Nunc ubi per mortes multas & experimenta constitit de duabus curandi solemnibus viis, *Sudatione* per decocta, & *Salivatione* ope mercurii, non licere bono viro, persuaserim mihi, temere à recepta & communi via recedere. Istos itaque modos describam cum suis circumstantiis, ubi paucis prius celebrata quædam Antiquioribus remedia dilucidavero.

Purgationes continuas & violentas instituerunt Antiqui, quod ut ad viscositatem aliquo modo respicere videbatur, ita ægros affligere plurimum necesse erat. In Venæfctionibus frequentes erant, quod itidem non nisi debilitare ægros poterat, utut interdum prodesse videbatur, vel in sanguineis corporibus, vel calidis. Absinthium & Aloëtica adhibebant, quod acori quidem contrarium etiam viscositati esse poterat, huic tamen nodo tam levis cneus non sufficiebat, quod itidem de Colocynthide videtur esse sentiendum, pharmaco licet amarissimo & Helmontio pluribus laudato. Reperti etiam sunt, qui Citrium succum huic virulentiaæ opponerent, quos inter Fracastorius, (r) & quidni? nam & Maroni, (s) Poëtæ saltem summo contra toxica laudatur:

*Media fert tristes succos tardumque saporem
Felicitis Mali, quo non præsentius nullum,
Pocula si quando sevæ infecere novercæ,
Miscueruntque herbas & non innoxia verba,
Auxilium venit, & membris agit atra venena.*

Erat & Theriacæ usus frequens, commune illud in venenis asylum, cui insistebant: quod lenire aliquo modo nocturnos dolores videbatur; sed præcipue decoctis suis pugnabant, solemnī isto tempore in omni Cachexia remedio, ex rad. similacis asperæ, Pimpinellæ, Saxifragæ, Succisæ, Lapathi flavi, Cichorei, Glycyrrhisæ, Scordii, Lupuli, Fumariæ, Agrimonie, Persicariae in primis, Conori abietis fl. pruni silvestris, buxi fol. juniperi baccis, aliisque similibus compositis. Sed vani

(r) *Lib. 2. Siphylid.* (s) *Lib. 2. Georg.*

vani ut plurimum conatus fuere , utcunque adjuvare similia , ubi emendari forsan combinata debebat intemperies , videbantur . Pauperibus denique , ubi alia non sufficerent , ex Fraxini ligno & quernis corticibus , tamarisci , & juniperi , & alni scobe , fagi etiam , teste Fallopio , qualiacunque remedia propinabant . Cardano , sublimis ingenii Medico , (t) viperarum carnes laudatae fuere in decocto , inuncta exterius pinguedine , quas convenire leprosis jamdudum observatum fuerat , nec lepræ multum dissimilis hæc lues videbatur . Cui conveniunt Aquilanus , Abbatius (u) & Charas . (x) Denique ut acri veneno aliud non minus acre opponerent , ad Cantharidum tinturam deuentum est ; à qua non multum discrepat , quam tradit laudatque Lister , Cochinellæ essentia : nam & hoc animalculum est ex insectorum genere , in vagina sua delitescens , & in Ostruntia ficu communiter reperitur , uti nuper descriptis Richter peculiari tractatu von den Concessiis c. 3 . Tandem ubi omnia hæc frustra fieri videbant , ad crudelia illa ferrum & ignes descendebant , Hippocratis scilicet dicto audientes jubenti : (y) *Quæ Medicamenta non sanant , ferrum sanat , quæ ferrum non sanat , ignis sanat.* Unde factum est , ut vitæ plane tæderet ægrotos , inter carnificum tormenta & longissimas Medicinæ moras protractæ , adeoque illis levius esset ægrotasse , quam sanari , ut cum Poëta :

Graviora morbis patimur remedia ,

Nec tanti vita est , vivere ut possis , mori .

Sed ne prolixitate mea tædio sim , Guajaci tandem lignum & Argentum vivum duo illa præcipua fuere , ad quæ fluctuantes Medici quasi quandam anchoram sacram confugerent . Quod primum adtinet , Indi ipsi indico huic ligno præcipue confidere solent , utcumque tenellas Chinæ radices cum elixis carnibus comedere barbaros , scribat Palmarius , (z) Sarsaparillæ etiam radix illis in usu sit . Nostris hominibus quam primum animadversa hujus antidoti vis fuit , sanctum illud

E 2

dixe-

(t) cit. Schröd. l. 5. p. m. 306. (u) d. Vip. fac. c. 20. (x) Tr. d. Vip.

(y) Lib. 7. Aphor. 64. (z) l. 1. c. 14.

dixere, idque avide amplexi sunt; quasi beneficio quodam Numinis singulari contigisset, ut quibus terris fœdam Luis originem exprobraremus, illis ipsis etiam deberemus remedium. Fracitorius eleganter: (a)

*Salve magna Deum manibus, sat semine sacro,
Pulera comis, spectata novis virtutibus Arbos,
Spes hominum, externi decus, nova gloria, mundi.
Fortunata nimis, natam si Numinia tantum
Orbe sub hoc, homines inter gentemque Deorum
Perpetua sacra voluissent crescere silva.
Ipsa tamen, si qua nostræ te carmine Musæ,
Ferre per ora virûm poterint, hac tu quoque parte
Nosceris, cæloque etiam cantabere nostro.
Si non te Baetra, & tellus extrema sub Arcto,
Non Meroë, Lycisque Ammon combustus arenis,
At Latium, & viridis Benaci ad flumina ripa
Audiet, & molles Athesi labente recessus.*

Argenti vivi in Medicina usum, scabie præcipue & impetigine, & vitiligine Saraceni Medici & Arabes primo introduxere, fatentibus id ipsum Montano (b) & Palmario. (c) Adeoque quorum imperii nulla in Europa existare vestigia vel rudera passa est Christiana gens, horum tamen monumentis & scriptis humanum genus tanti momenti beneficium acceptum ferre debeat. Hujus autem metalli in Lue curanda efficacia secretissime primum habita fuit, unde contingere facile potuit, ut, confluentibus undique ad unum vel alterum Medicum ægrotis, hi soli mercédem operis sui & præstiti beneficii acceperint amplissimam, quam posteris illorum fortuna minime indulxit. Capivaccius Italus, Professor Patavinus, gloriatur, se ex sola venereæ luis curatione octodecim millia Coronatorum fuisse lucratum. Et Jacobo Carpensi, Bononiensi Medico, qui inter primos luem per mercurium curandi methodo usus est, quadraginta millia scutorum au-

reorum

(a) Lib. 3. Siph. ad fin. (b) Cons. m. 350. (c) d. Hydrarg. c. 2.

reorum præter argenteam materiem relicta fuisse ex sola
hujus morbi curatione collecta & Duci Ferrariensi testa-
mento legata, docuit me Fallopius. (d)

Caput Quintum.

De Cura Sudorifera & Salivatione Mercuriali.

Ubi sudatoria cura instituenda est, sequens vel simile pa-
retur decoctum: Rec. rasuræ ligni sancti uncias tres ad
sex, corticis ejusdem unc. unam semis ad unc. duas, rad. Sar-
separ. unc. unam vel unc. unam semis ad unc. duas, rad. Chinæ vel ra-
suræ ligni sassafras unciam unam, Mercurii vivi per alkali depurati
& in petia ligati, Antimonii grosse contusi & in petia ligati analib. s.
ad lib. j. infundatur in aquæ communis mensuras sex ad duodecim,
macerentur per viginti quatuor seu quadraginta octo horas in Ma-
riæ Balneo, hinc coquatur ad remanentiam tertiae partis. Colatura
detur, signetur: Biodrenande Swettdryck. Dosis unciarum qua-
tuor ad lib. s. Jam recipe remanentiam decocti hujus, infundatur
denuo in aq. communis mensuris novem, maceretur per 12. horas, de-
coquatur ad consumtionem tertiae partis, in fine addendo passu-
lar. minorum conquaßat. unciam unam s. sem. Coriandri dr. 6. vel
unc. j. rad. liquirit. Polypodii ana dr. 6, Cinamomi dr. iij. colatura
detur pro Bochetœ, signetur: Dagelig Dryck. Video quidem
alia in horum locum à Medicis interdum substitui, ligni juniperini rasuram, lentisci, buxi, radicis bardanæ in taleolas dis-
scissæ, rad. parasitidis, herb. saponariæ cum toto, item hyffo-
pi, veronicæ &c. Sed hæc una formula tradita sufficienter
illa omnia efficiet, quæ sperari ab aliis possent. Præmisso
itaque digestivo, & hinc usurpati Pilulis purgantibus, æger
de hoc decocto mane per aliquot dies haustum calide adsu-
mat, & adsuefacto paulatim corpore huic remedio, etiam
vesperi duabus vel tribus horis ante cœnam haustus repeta-
tur. Et sudor plus minus excitetur prout ægri habitus succo-
lentior,

E 3

(d) d. l. c. 76.

lentior, vel vires ferunt. Sudor per horam protrahatur in initio, post etiam ultra adscendat. Semper calida sudorifera aut cum calidis vehiculis adsumantur, & imminente sudore juscum calidum exhiberi proderit. In pueris dosis uncias tres vix transcendat, in adultis ad lib. s. adtingat. Ad sudorem autem nunquam cogendi ægri sunt, nisi postquam humores dispositos vel ad id præparatos observamus, ne, tenuiore discusso sero, relinquantur visciditates crudæ h. e. vix mobiles. Ut autem sudor majori cum euphoria fiat, 30 vel 40 guttæ sequentis Essentiæ decocto instillari possunt ex consilio Woyte: d. l. §. 7. Rec. *Balsami Copair.* unc. j, *resin. l. sanct.* dr. ij, *l. safffr.* dr. s., *Cinamom.* ac. *Scr. j.*, *Sal. Tart. Scr. j. f. Sp. Vini* unc. 5. Sudor impositis stragulis adjuvetur, vel, quod præstat, stuphas seu æstuaria ingrediatur, quibus æger insidere potest, Balnei calorem vel siccum parando cum Sp. Vini accenso in paulo habitioribus, vel humidum cum evaporatione aquæ calidæ scoriis metallicis candefactis vel ignitis silicibus superaffusæ, uti præscripsit Cl. Practicus Ettmüllerus cap. d. *Lue Vener.* & Holmiæ instituta vidi in balneis Laboratorii Chymici Insulæ Regiæ ex ordinatione Viri Nobilissimi & Archiatri D. URBANI HIÆRNE. Ubi autem sudor aliquamdiu profluxit in æstuario, æger lecto calido committatur, & paulo post sudor probe abstergatur, aërem frigidum quantum fieri potest, sedulo vitando. Sed & lnteamina sèpius mutanda, & quæ imprægnata sudore fuere, acri lixivio eluenda & libero aëri exponenda. Quolibet interim quarto vel ad summum septimo die purgans remedium interponatur usque ad curationis terminum: terminus autem est, quo omnia symptomata Gonorrhææ & Condylomatum remota fuerint; adeoque subinde à quatuor ad sex septimanas cura hæc continuanda plus minus pro vehementia morbi vel sudorum copia. Victus moderatus sit, ex carnibus magis assatis quam coctis, in progressu parcior instuendus; vesperi passulis aut similibus loco cœnæ sit contentus æger; potus sit decoctum secundarium supra descriptum. Conveniet autem hæc sudorifera cu-

ra

ra præcipue in viscosa & crassa sanguinis intemperie: nam in Melancholicis salivatio periculosior est. Respexit etiam Ettmüllerus ad corporum constitutionem diversam pro ratione Climatis & victus, & facilius longe salivare Gallos quam Germanos suos adserit: demumque concludit, præstare utplurimum utrumque modum conjungere, si non alia de causa, certe ut sudoriferis & decoctis liquefiant contenta, & permeabile ac transpirabile undique corpus reddatur, unde per mercurium postea felicius salivatio instituatur. Neque diversa plane est ab hac methodus, quam ut novam tradit Piso *d. l.* in Indiis fieri solitam: per primos quinque vel sex menses morbus quasi negligitur, intra quod tempus viscositates digeri debeant, ægri temperanter vivant, lavacris utantur calidis, frigus vitent, vinum bibant, recentes edant carnes, pisces fugiant. Præparato sic corpore pauperes ad molendinas saccharinas, ignesque luculentissimos amandantur: ditiores vero ex solo decocto arboris Caoroba & Carcaparilla parato curantur. Ulcera attritu vel lotione ex eadem Caoroba tollunt, ejusdemque arboris folia nunc pro balneo decoquunt, nunc ore jejuno masticata ad ulcera per se non evanescentia usurpant; omnia recte modo sufficient: sicut & id laudandum, quod in Indiis venereo dolores sedari nicotianæ fumo per tubulum excepto ex Fragosio refert Mollenbroccius, *d. arthr. vag. c. 14.*

Sequitur de Mercuriali & Salivatoriæ cura, quæ hactenus diversa est à præcedente, quod per salivationem ex peripheria & artibus ad centrum moveantur contenta maligna; (vias detectas Clarissimis vasorum Lymphaticorum inventoribus grati debemus) sicuti contra per sudores ex centro ad peripheriam eadem distribuuntur. Huic autem methodo plurimum reperio probatos etiam Medicos sese in initio oppossisse, ut fieri solet in rebus novis, ubi viros aliquoquin egregios non raro ex occulta forte invidia, quod ipsi non primum vel cogitarunt vel animadverterunt, prolatum ab aliis ægre ferre videmus. Non quod adseverari liquido possit, vivum

Ar-

Argentum & tuto, & facile, & ubique juvare, vel quod ad ejus usum liceat descendere Medico, antequam suum ægrum præmonuerit aut interrogaverit, num ulterius infectus esse malit, quam cariosis ossibus postea per curam separatis, parte quadam corporis mutilari; sed quod inter diversissima hactenus in morbi cura tentata, vivum argentum plurimæ bona præstitisse evicerit experientia. Nec hodie quisquam ambigit, nisi ex Aliptarum forsan genere, Mercuriale cum rejiciens in speciem, qua subdole tamen & sola interim utitur: imo Medici omnes aperte fatentur, argentum vivum hujus Luis esse genuinum alexipharmacum & specificum, non eo quidem sensu, quo veterum schola huic vel illi visceri sua destinabat specifica, sed quod universale hoc, si ullum aliud, nec acidulis exceptis, nec illa ipfa quam hactenus quærunt panacæa, & per omnia corporis puncta trajiciens medicamentum viscosum acidumque hæsitans & rodens morbi virus aptissime propellere & excutere sibi firmiter persuadeant. In alia itaque rejici culpa non Mercurium præcise debet, quod Palmarius, (f) cum Fernelio (g) dysenteriam lethalem hinc ortam observavit, & Capivaccius tremores, paralysin, surditatem, cœcitatem, deliria & nervorum convulsiones ex Cinnabaris abusu secuta animadverterit: quibus Zacutus (h) consentit, & præterea Montanus (i) Epilepsiam, Rudius (k) apoplexiæ ex mercuriali unguento notarunt; unde Guarquantus (l) inunctionem talem diabolicam adpellat, & Montanus (m) Pilulas præcipitatas in mare præcipitari jubet, ut numquam inde emergant.

Est autem duplex argenti vivi adhibendi ratio: prior per externam inunctionem. Neapolitanum morem dixerunt; posterior eundem salivæ fluxum sed per interna remedia concitat, idque tutius, ut plurimis hodie Practicis videtur, utpote cum priore isto modo in potestate Mediçi non sit, ut salivatio sequatur vel moderatior vel violentior. Inunctioni autem

(f) c. 6. l. 1. (g) c. 6. (h) H. med. 73. qu. 40. (i) cons. med. 352.
 (k) c. 15. (l) c. 10. (m) cons. 350.

præ-

præmittere solent evacuationem primarum viarum per vomitum, vel per secessum, ne postea colluvies ista vel efficiat angustias præcordiorum, vel in suffocationis periculum ægrum inducat. *Conf. Hildan. c. 5. Obs. 92.* Solent & balnei usum adhibere in Nosocomiis nostris, ut densam cutem faciliter postea subeat metallum illitum: etiam venæsectionem, ubi videtur illa necessaria. His itaque cæremoniis præmissis paretur linimentum sequens, si Sennertum (n) sequi libet: Rec. ♀ii vivi purif. unc. 6, adipis suilli non saliti Lib. j. Extinguatur cum adipe suilla ♀us, & exacte misceatur in mortario lapideo. Jam adde Medull. crur. boris unc. f. Terebinth. unc. ij, Ol. dest. Terebinth. unc. j. m. f. unguentum. d. f. Resolvendae Galvra. Hujusmodi fere unguento inungantur plantæ pedum ac manuum volæ, hinc tali & carpi, tum genuum, cubitorum & humeri flexuræ; abdomen vero, pectus & caput non inungenda esse propter funesta symtomata subsequentia jam saepius experientia, illa stultorum etiam & temerariorum magistra, docuit. Inungat autem sese æger loco calido & prope fornacem mane & vesperi, & inunctione peracta membra linteis obvolvantur vel papyro, & æger lecto calido probe tectus recubet leniterque madeat. Pro singulo litu unciae duæ vel tres absumantur. Pro cura integra sufficient unciae quatuor, vel quinque Mercurii: nam ad sex vel septem ascendere uncias vix licet. Post quartam vel quintam inunctionem fere sequitur salivatio: tunc matutina solummodo inunctionio sufficit, donec ptyalismus rite procedat. Si per aliquot dies noctesque continuata inunctionio anxietates solummodo & Lipothymias movet, recte & probe monet *Zacutus* (o) ab hac desistendum esse, & cum sudoriferis pergendum. Vel trochis sublingualibus promoteatur fluxus, jubente id *Ettmüller*, vel *Scr. f. ♀rii dulcis propinetur*, vel sudorifero moveatur cessans illa humorum ineptitudo, vel denique vomitorio exhibito, notante id ipsum *Riverio*. C. i. obs. 77.

Imminentis autem salivationis hæc indicia sunt: Alvus
F - sup-

(n) *Lib. 6. Prax. part. 4.* (o) *Pr. adm. obs. 135.*

supprimitur, labia tument, gingivæ & tonsillæ, & reliquæ in maxillis glandulæ distenduntur & dolent. Odor gravis & fœtidus, dum respirat, percipitur. Tum oris exulceratio, stupor dentium & vacillatio, erosio gingivarum, linguæ insignis tumor, cum nausea & anxietate præcordiorum succedit. Et ubi salivatio rite procedit, spatio nycthemeri libræ fere quatuor exspuitur, adnotantibus Sydenham & Pechey. tum nodulus strophioli muria intinctus dentibus interseratur, ut ita, hiatu oris patente, liberins saliva somni præcipue tempore defluat. Salivatio per 20 dies interdum & ad quatuor septimanas continuetur, in specie attendenduni, donec post fluidorem & tenuiorem lympham ultimo etiam viscida, fœtida & glutinosa excernatur, quæ muci spissioris forma parietibus vasis agglutinata hæret. Linteamina sæpe permutanda sunt, ne priora unguento infecta salivæ cursum, Medico ad id non attidente, plus justo intendant. Victu parco & moderato utatur, jusculis ex pane biscocto paratis, interdum ovo sorbili, potu ex cerevisia tenuiore. Vino plane abstineat. Nam ubi plus comedunt ægri, non tam e latibulis ros nutritivus Antiquis dictus solidarum partium, acido venereo infectus, sub salivæ forma prodit, quam potius alimenta adsumta & in chylum digesta excernuntur, uti docet Ettmüllerus. sed & acida vitent in victu, & aëris frigus ante omnia fugiant: his enim salivatio subito imminuitur cùm maximis præcordiorum angustiis & aliis symptomatis gravioribus. Alvi obstructio contumax, quæ sæpe comitatur, relinquatur sibi. Oris exulceratio tepido lacte vel raparum decocto & succo foveatur. Contigisse retulit, quem antea nominaveram, Stockholmensis Chirurgus J. DAHM, Ægroto, nescio qua de causa salivanti, fluxu vehementissimo, licet 30 modice exhibito, ut intumescens lingua non solummodo jam vix poterat ore contineri, sed & erosis sanguiferis venis intra viginti horarum spatium quatuor fere libræ cruoris effluerent; ægro usque adeo debilitato, ut lecto se vix movere posset. Chirurgus illa, quæ vulgo præscribi gargarismata solent, adhibere noluit, ne sufflaminaretur saliva-

salivatio ; penicillo itaque vitriolo munito illa solummodo tetigit orificia & loca, quæ sanguinem fundebant. Sublato sic hoc impedimento, peracta rite fuit curatio, & æger sanitati restitutus. Si itaq; cōpiose & cum inflammatione faucium, erosione, & suffocationis periculo urgeat ptyalismus, tunc moderandum fluxum docent Practici sequentibus medicamentis, scilicet per secessum ducentibus, aut injecto enemate, & frequenti oris ablutione nocte dieque adhibenda. Rolfincius, clarus Anatomicus & Practicus, in nimia salivatione aureos nummos ore detinendos exhibuit, quibus brevi ex adhærente mercurio albescientibus, alios ori imposuit, & hac ratione moderata salivatio fuit : adhibitis partitis simul vicibus Laudano Opiato.

Propter hæcce pericula non raro comitantia Mercurialem inunctionem, factum est, ut de Medicamentis intro assumendis Medici cogitarent, quod & certa dosi exhiberi & facilius regi possent. Aliis alia placuere, quibus tamen, ut meum hic interponam judicium, nec convenire puto nec requiri. In figendo mercurio plurimum laborarunt, salibus præcipue diversis rodendo, & per præcipitationem postea separando eundem, etiam additis metallis, quæ sine dubio proprius ad argenti vivi naturam accedunt & longe intimius illi miscentur. Cui theoriæ superstructum videtur, quod Ucay aperte laudat locis pluribus, sed verbis occultissimis describit Præcipitatum Solare. Ut taceam celebratam Gallis Panacæam universalem dictam, Parisis ad curationem diversarum luis venereæ specierum adhibitam sæpius probatamque in magnifico illo Palatio & vere Regio Nosocomio emeritis mutilatisque militibus Gallicis dicato, vulgo *Aux Invalides*, publico post languentium bono typis vulgatam jussu LUDOVICI MAGNI, bellicis non minus expeditionibus quam artibus pacis & longo demū ac felici regimine Regis Gloriosissimi. Id observatum sæpius est in utraque cura, facile alios, alios cum difficultate ad ptyalismum moveri. Holmiæ haud ita diu cuidam fungus ingens in tibia anteriore excreyerat : tetigit

F 2

DAH-

DAHMIUS locum aliquoties remedio ex præcipitato & sublimato mixto, & secuta est perfecta salivatio : æger integre convaluit, facta ossis exfoliatione magnitudine Carolini nummi. Idem sutoris uxorem venereo ulcusculo circa nares adfectam, fœtore insigni & exeso jam septo medio, docuit penicillo locum affectum adtingere imbuto melle rosato, cui infuderat guttas aliquot solutionis mercurii vivi cum Aq. fortis ; post unum vel alterum diem intumescere facies tota, & saliva fluere continuo cœpit. Jussit Chirurgus, ut calido cubiculo non excederet, sed lectum servaret, ulcus interim Syrupo, uti cœperat, pergeret inungere. Salivatio per tres integras septimanas rite processit, post ægra convaluit, valetque. Sed non tam facili negotio id obtinuit Idem in restione quodam triginta annorum. Hic omnibus membris ita erat captus, ut nec ipse cibum capere, licet erat appetitu non prostrato, nec commovere sese in lecto posset, impetigine præterea & scabie ulcerosa & crustosa ita undique à capite ad calcem obsitus & vestitus quasi erat, ut nulla integra pars, ne quidem quæ extremo tegeretur digito, superesset. decidebant per intervalla crustæ, cute subtus sicca, sed quæ brevi erumpentibus dense guttulis exilibus madere primum, post ad pristinum abiret habitum. Hic jussu Magistratus in Nosocomium ineunte vere delatus, reliquis salivaturis adnumeratur. In eum, finem unctus fuit, sed frustra : interpositis aliquot diebus, exhibetur illi à Chirurgo minerale turpetum, idque in Electuario, ut solveretur certius ; datur Mercurius dulcis, sed cum omnia adhuc essent quieta, sublimatum aquæ magna copia solutum. cum ne sic quidquam proficerent, jamque tædio mendibus esset, & ægris reliquis gravis, Cinabarino fumo tentatur, sed nec illo emotus fuit. Dissolverat Chirurgus dr. j. mercurii vivi in dr: ij aq. fortis, hanc mixturam aqua dilutam gustare jubet, quod acceptum aliter totum hausit. Quo facto, contorquere sese miserandum in modum æger cœpit, seque vivum exuri clamare. Sed paratam habebat Chirurgus muriam calidam, qua copiose hausta frequentissimi, uti

uti par erat, vomitus secuti sunt, & rejecta fuit materia coagulato lacti per omnia similis; hausta pluries muria, serosi vomitus sequebantur, ultimo tenue quiddam & aquosum fundentes. Persuadebat sibi Chirurgus mucosam hanc materiam totam obduxisse concavam ventriculi superficiem, unde mercurio hactenus in sanguinem ingressus præclusus erat: nam altero post hanc expurgationem die salivatio incœpit, quæ tam vehemens fuit, ut peritum hominem omnes judicarent. Per 24 dies continuus ptyalismus urgebat; sexta tandem septimana obambulare cœpit, crustis jam omnibus exuviorum instar delapsis, cute integra, sed nitente & paululum subtumida, læto interim ægro: quem rustica lyra suum sociorumque mendicantium tempus fallentem sæpius in Urbe vidimus. Miror itaque facilem similis fere casus curam nominato sæpius Ucay memoratamp. 76. & seqq. *Jay veu une fille, qui estoit couverte par tout son corps de dartres avec des croustes d'un doigt d'épaisseur, & larges comme la main, laquelle ne pouvoit jamais guerir, je la traitai par les bains, le petit lait, & le mercur, sans lui donner le flux de bouche, & dans cinq semaines elle fust entierement hors d'affaires.*

Possem plurima huc facientia accumulare; sed cum spectent decumbentium lectos magis quam subsellia disputationum, instituti memor silentio involvam: sicuti & tertium illud remedii genus, quod in consolidatione lacerarum partium per Balsamica dicta supra consistere innuimus, festinanti & respicienti ad crescentis Dissertationis molem præterire liceat; Terebinthinam & juniperinum gummi & olea inde parata diversaque sulphuris Balsama & Guajaci Resinam, & de Tolu Balsamum, & Myrrham similiaque nominasse contentus. Mercurialis tamen hujus efficaciaz & agendi modi explanationem Theoretici desiderabunt. Nam omnes fere, qui de hoc arguento commentati quidquam sunt, etiam in explicando hoc mutabili metallo, & Chymicis in offensionis quasi lapidem à natura posito periclitari vires suas voluerunt. Evidenter elementa Argenti vivit tradere supra vires meas esse, lubenter fate-

er : num inventus adhuc aliquis sit , qui tradere posset , igno-
ro ; nec inter Autorum , quos evolvi , discrepantes sententias
circa Chymicam Mercurii analysin , quam aliis liquido præfer-
rem , reperi . Fallopius (p) Mercurium miraculum naturæ ad-
pellat , Fernelius (q) frigidum & siccum , Fracancianus calidum ,
(r) Rudius (s) calidum & siccum , Palmarius (t) frigidum & hu-
midum adserunt Mercurium . Sic Veteris Scholæ Alumni . Re-
centior Philosophia , quæ planam in omnibus viam promittit , ut
ut evidens in principiis primis sit , in specialibus tamen hæsitat
interdum , hunc certe scrupulum amoliri plane non valuit . Do-
læus , diversa hodiernorum inventa discrepantesque sententias
sibi cognitissimas habens , ubi ad Mercurii deuentum naturam
est , acidum esse illum pronunciat . Idem Sylvio (u) videtur .
Idem tenet Ucay . Daëlmannus vero tantum abest ut his con-
sentiat , ut potius Mercurium omnium Alcalium regem appelle ,
ex hoc præcipue fundamento , quod contraria contrariis opti-
me curentur . Lister antiquis propior , ex frigore mercurii vult
fieri sativationem , quo tonum suum vasa lymphatica amittant ,
ut lymphæ in illis coacervata nec retenta jam , per os effun-
datur . Sed nec capio , quæ fiderent adserit Ucay : Personne n'en
peut douter qu'il ny ait dans le Mercur beaucoup de sel , beaucoup de
soufre , mais metallique incombustible & encore une terre subtile & vo-
latile , une eau metallique , qui le rend fluid , & un esprit qui est son propre
Mercure . Maxima probabilitas illorum comitatur opinionem ,
qui mutari argentum vivum in corpore ægro judicant ex occur-
su salium in sanguine existentium , adeoque mercurium evadere
diureticum (x) si invenerit sal alcali , quo mixtus præcipitetur &
per urinam exeat : si salem volatilem sibi obviam habuerit , fiat
sudorifer ; si salem & acidum , his admixtus cum pituita os versus
feratur . Et Blankardus (y) mercurium abire in compositum quod-
dam autumat , officinarum sublimato haud absimile . Purmanno
item attrahere sum acria spiculisq; hispidum reddi & corrosivū ,
videtur c. 2 . Evidem cogere eundem ante se & salia & viscosi-
tates in vasis lymphaticis & alibi stagnantes , clare percipio , adeo-

(p)c. 26. (q)c. 7. (r)c. 7. (s)c. 15. (t)d.l.c. 3. (u)d. Meth. med.
L. 1. c. 13. §. 49. (x)vid. Purm. c. 2. (y)von Span. Pocken p. 187.

que

que hinc referre posse & rii globulos ob prominentes & extan-
tes salium cuspides radiantes quasdam stellulas, si placet; ita tamē
miseri illis modico humani corporis calore, ut in Sublimatum
abeant, non est credibile, multo minus distrahi ab invicem inti-
miora & rii principia; quae, si quae sunt, ita concatenata & innexa
sibi esse, observamus, ut innumeris fere officinalibus & rii præpa-
rationibus, tamen non solvantur, sed ex omnibus illis idem de-
nuo, quod ante fuerat, currens vivumq; metallum facile educa-
tur: quin potius crudum oberrare eundem in humano corpore,
tum aurei nummi eo tincti docent, & repertus saepe & us in disse-
ctis post mortē cadaveribus, observatus manifeste tum aliis tum
nominato Purmanno, inter rejecta ægrotantium sputa in Nosocomio
Uratislaviensi S. Jobi. Intellectu itaq; videtur mihi faci-
lis & simplex in se, & obviis notisq; superstructa experimentis, &
salivalibus phænomenis sufficiens hypothesis, quam debere me
CL. PRÆSIDI lubens profiteor: Humani nimirum corpo-
ris tubulos & vasculosam texturam vivum argentum transire,
non aliter ac in pharmaceuticis officinis per coria cogi eundem
quotidie videmus, divisasq; hasce calore guttulas volubiles facile
trahi ac per omnia membra deduci à torrente sanguinis, pluri-
num adjuvante progressivum hunc globulorum motum illæ
membranarum, ex quibus vasa & tubuli omnes constant, contre-
miscentia, omni momento & per corpus universum excitata à sensu
ponderosi & insoliti & frigidi metalli. Et quemadmodum
in iisdem Pharmaceuticis officinis videre licet, & ad al-
tiora trahi similitudinem nihil impedit, anfractuosos tubos
in destilatoriis vasis arena aquæ mixta elui, ubi minus nitidos esse
eosdem contingit; ita concipi potest, quomodo & hic metallicus
vapor h. e. infinita globulorum multitudo celeriter trajiciens
glandularum gyros & vasorum longitudines, omnia loco mo-
vere & ad publica dicta emunctoria deducere debeat, salivaria
quidem vasa ut plurimum, sed & interdum ad intestinales glan-
dulas, sicut in Nosocomiis Parisiensibus Lues curata per continu-
atas dejectiones observata frequentius est, retulitque in sua
de Methodo Galorum Salivatoria Descriptione Vir Clarissimus
Bernhardus Valentinus in de Polychrestis Exoticis. Tantum.

SOLI DEO GLORIA.

Ad Virum-Juvenem Humanissimum
Dn. JOHANNEM LINDER,
Medicinæ Studiosum, Wermalandum,
De LUE VENEREA egregie disputantem
Ex ēlīmōis Gratulatoria.

Candide, concordes inter numerande Sodales,
LINDER, & æterno fædere juncle mibi:
Olim in Fennonicis tantum bene cognitus oris,
Nunc quoque de nostris nosceris usque locis.
Scilicet ingenuas Te scire fideliter artes,
Conspicit Aonii turba novena jugi.
Et quantum Medicæ tribuisti sedulus arti,
Sustinet ingenii nobilioris opus,
Quo tua Siphylicas describit pagina clades,
Vulneraque ex bello Cypridis orta docet.
Perge bonis avibus! sed quo Te pergere jussi?
Nam retrahit celerem res tibi curta pedem.
Attamen incoctum generoso pectus honesto
Numina respicient, auxiliumque ferent.
Non volo pauperiem meminisse, tuosque labores;
Hoc volo sed tantum dicere; Salvus eris.
Nunc quia constituis peregrinas visere terras,
Et procul à nostris dissita regna focis.
Sit tibi, sit felix iter, atque in corpore sano
Mascula mens, nullis immaculata malis:
Sicque Machaonia fueris dum clarus in arte,
Sertaque jam nitidas implicuere comas;
Te Patriæ fidum, morbosque fugare peritum,
In patrios revebat pandæ carina lares!

Scribebat, qui tuus ex asse
ANDR. WICKNER, Werm.

Path. Inv. 642

